

Grote Bickersstraat 74
1013 KS Amsterdam

Postbus 247
1000 AE Amsterdam

t 020 522 54 44
f 020 522 53 33
e info@tns-nipo.com
www.tns-nipo.com

Political & Social

Rapport

Evaluatie verkiezingen leden Provinciale Staten

Esther Grisnich en Tim de Beer

G1298 | 30 mei 2011

Dit document is uitsluitend voor deze opdrachtgever opgesteld. Alle in het document vermelde gegevens zijn strikt vertrouwelijk. Publicatie en inzage aan derden, geheel of gedeeltelijk, is zonder schriftelijke toestemming van TNS NIPO beslist niet toegestaan.

© TNS NIPO | ISO 9001 | rapport.nederlands.dot

Inhoud

	Inleiding	1
<hr/>		
1	Opkomst, kiezerspassen en volmachten	3
1.1	Kiesgerechtigden en opkomst	3
1.2	Stembureaus	4
1.2.1	Iets minder stembureaus dan bij verkiezingen Tweede Kamer	5
1.2.2	Ook minder stembureaus dan bij verkiezingen gemeenteraad	5
1.3	Kiezerspassen en volmachten	6
1.3.1	Kiezerspassen	6
1.3.2	Schriftelijke volmachten	6
1.3.3	Stemmers per volmacht	7
<hr/>		
2	Incidenten	8
2.1	Ongeldige stempassen	8
2.1.1	Termijn om vervangende stempas af te halen verlengd tot 1 maart?	9
2.2	Incidenten rondom bezorging stempassen	10
2.2.1	Incidenten in het algemeen	10
2.2.2	Kiezers met meer dan één stempas	10
2.2.3	Klachten over de (tijdige) bezorging van stempassen	11
2.3	Incidenten met betrekking tot de bezorging van kandidatenlijsten	12
2.4	Incidenten op de dag van de stemming	13
<hr/>		
3	De instructie van stembureauleden	14
3.1	Instructie algemeen	14
3.2	Instructie voor telmethode	16
<hr/>		
	Bijlagen	
1	Vragenlijst	
2	Tabellen	
3	Open antwoorden	
<hr/>		

Inleiding

Het vierde kabinet Balkenende heeft in 2007 het voornemen uitgesproken het verloop van elke verkiezing te onderzoeken, een voornemen dat het huidige kabinet heeft gecontinueerd. Naar aanleiding van deze evaluaties worden maatregelen getroffen om het verloop van de volgende verkiezingen te optimaliseren. Ook wordt dan bekeken of eerder doorgevoerde veranderingen goed hebben uitgepakt.

In dit rapport komen de gegevens die afkomstig zijn uit de enquête onder gemeenten naar aanleiding van de verkiezingen voor de Provinciale Staten van maart 2011 aan de orde. Hiervoor zijn de gemeenten ondervraagd met een online vragenlijst.

De evaluatie bestaat de volgende onderwerpen:

- een algemene inventarisatie van het verloop van de verkiezingen;
- een inventarisatie van eventuele incidenten die zich hebben voorgedaan (bijvoorbeeld bij de bezorging van stempassen of incidenten op de dag van stemming);
- een evaluatie van de instructie van de stembureauleden door de gemeenten (met vraagpunten als 'wanneer heeft uw gemeente de stembureauleden geïnstrueerd' en 'van welke ondersteunende middelen die door het Ministerie van BZK zijn verstrekt, heeft uw gemeente gebruikgemaakt bij instructie – en in welke mate').

Werkwijze

TNS NIPO heeft in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties alle gemeenten waar verkiezingen gehouden werden, uitgenodigd voor deelname aan een online onderzoek. De emailadressen van de contactpersonen zijn verstrekt door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Het betrof 418 gemeenten in totaal. Hiervan hebben uiteindelijk 321 gemeenten meegedaan (een respons van 77%). Eén gemeente heeft slechts een deel van de enquête ingevuld, waar gegeven zijn de antwoorden van deze gemeente opgenomen.

Hiermee zijn de resultaten representatief voor alle Nederlandse gemeenten. Het veldwerk liep van donderdag 24 maart tot en met maandag 11 april.

Er is één reminder verstuurd; daarnaast is er na zo'n twee weken veldwerk een nieuwe uitnodiging gestuurd aan gemeenten waarvan nog een tweede emailadres bekend was.

Respons

In de onderstaande grafiek ziet u een overzicht van de respons verdeeld over de verschillende gemeentegroottes.

1| Overzicht respons gemeenten naar gemeentegrootte.

Gemeentegrootte (gegevens CBS)	Deelname	Geen deelname
Meer dan 100.000 inw.	80% (n=20)	20% (n=5)
50.000-100.000	74% (n=34)	26% (n=12)
20.000-50.000	80% (n=153)	20% (n=38)
10.000-20.000	74% (n=87)	26% (n=30)
Minder dan 10.000 inw.	69% (n=17)	31% (n=12)
<i>Aantal gemeenten</i>	321	97
<i>Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=321)</i>		

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 worden de algemene uitkomsten omtrent het verloop van de verkiezingen beschreven. In hoofdstuk 2 volgt een overzicht van eventuele incidenten die zich volgens de gemeenten hebben voorgedaan. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 afgesloten met het onderwerp instructie van de stembureauleden. De tabellen met de resultaten zijn in de bijlagen opgenomen.

Esther Grisnich
Tim de Beer

1 Opkomst, kiezerspassen en volmachten

In dit hoofdstuk komen de volgende aspecten aan bod:

- Opkomst;
- Aantal stembureaus;
- Aantal verstrekte stempassen en volmachten.

1.1 Kiesgerechtigden en opkomst

De helft (51%) van de ondervraagde gemeenten meldt een opkomstpercentage tussen de 51 en 60%, terwijl ruim een derde (38%) een nog hogere opkomst (tussen de 61 en 70%) meldt. Eén op de tien (10%) ondervraagde gemeenten meldt een benedengemiddelde opkomst (tussen de 41 en 50%). Een viertal gemeenten meldt een uitzonderlijk hoge opkomst: tussen de 71 en 80% (n=3) of zelfs tussen de 81 en 90% (n=1).

Het gemiddelde opkomstpercentage binnen de ondervraagde gemeenten bedraagt 58,60% - enkele procentpunten *hoger* dan de daadwerkelijke opkomst op landelijk niveau (55,97%). Gemiddeld gesproken: hoe kleiner de gemeente, hoe hoger de opkomst.

---

1 | Overzicht opkomstpercentages deelnemende gemeenten, naar gemeentegrootte

---

	>100.000	50.000- 100.000	20.000- 50.000	10.000- 20.000	<10.000	Totaal
41-50	30%	26%	8%	2%	4%	10%
51-60	55%	56%	56%	46%	33%	51%
61-70	15%	18%	35%	49%	59%	38%
71-80	-	-	1%	2%	-	1%
81-90	-	-	-	-	4%	0%
<i>Gemiddeld opkomstpercentage</i>	54,25%	55,15%	58,03%	60,72%	62,63%	58,60%
Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=321)						

1.2 Stembureaus

Wordt er gekeken naar het aantal stembureaus per 10.000 kiesgerechtigden, dan blijkt dat er gemiddeld bijna 8 (7,92) stembureaus per 10.000 kiesgerechtigden waren. De kleinere gemeenten (20.000 inwoners of minder) blijken gemiddeld over iets meer stembureaus te beschikken dan de grotere gemeenten.

---

3 | Gemiddeld aantal stembureaus per 10.000 kiesgerechtigden, naar gemeentegrootte

---

	Gemiddeld aantal stembureaus per 10.000 kiesgerechtigden
> 100.000	7,26
50.000-100.000	6,89
20.000-50.000	7,66
10.000-20.000	8,49
< 10.000	9,31
Totaal	7,92

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=321)

Anders gezegd: het ging gemiddeld om bijna 1.322 kiesgerechtigden per stembureau. Uit het feit dat het aantal stembureaus per 10.000 kiesgerechtigden in relatief kleine gemeenten gemiddeld gezien hoger ligt, volgt automatisch dat het gemiddelde aantal kiesgerechtigden per stembureau in de relatief kleinere gemeenten juist *kleiner* is.

---

4 | Aantal kiesgerechtigden per stembureau

Aantal kiesgerechtigden per stembureau	>100.000	50.000- 100.000	20.000- 50.000	10.000- 20.000	<10.000	Totaal
Minder dan 1.000	-	3%	8%	21%	33%	12%
1.000-1.199	10%	6%	15%	21%	30%	17%
1.200-1.499	60%	47%	55%	43%	30%	49%
1.500-1.999	25%	41%	21%	14%	4%	20%
2.000 of meer	5%	3%	1%	2%	4%	2%
Gemiddeld aantal kiesgerechtigden per stembureau	1.403,38	1.477,89	1.344,89	1.255,32	1.148,38	1.321,82

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=321)

1.2.1 Iets minder stembureaus dan bij verkiezingen Tweede Kamer

Over de gehele linie hebben de Nederlandse gemeenten bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten iets minder stembureaus ingesteld dan ze bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer hebben gedaan – hoewel de overgrote meerderheid van de ondervraagde gemeenten (81%) stelt *evenveel* stembureaus te hebben ingesteld.

De groep gemeenten die *minder* stembureaus heeft ingesteld is 2 keer zo groot (12%) als de groep gemeenten die *meer* stembureaus heeft ingesteld (6%). Bij de grote gemeenten (100.000 inwoners of meer, n=20) is dit echter in evenwicht: 20% geeft aan minder stembureaus te hebben ingesteld, eveneens 20% geeft aan juist *meer* stembureaus te hebben ingesteld.

5 | Meer/ minder stembureaus dan bij verkiezingen Tweede Kamer, naar gemeentegrootte

	>100.000	50.000- 100.000	20.000- 50.000	10.000- 20.000	<10.000	Totaal
Meer stembureaus dan bij verkiezingen Tweede Kamer	20%	9%	6%	2%	7%	6%
Evenveel stembureaus als bij verkiezingen Tweede Kamer	60%	74%	80%	91%	81%	81%
Minder stembureaus dan bij verkiezingen Tweede Kamer	20%	18%	14%	7%	11%	12%

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=321)

1.2.2 Ook minder stembureaus dan bij verkiezingen gemeenteraad

Nederlandse gemeenten stellen daarnaast – opnieuw: over de gehele linie – bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten ook minder stembureaus te hebben ingesteld dan bij de verkiezingen voor de gemeenteraad. Opnieuw: driekwart (77%) - de meerderheid - van de ondervraagde gemeenten stelt *evenveel* stembureaus te hebben ingesteld, terwijl 7% *meer* stembureaus heeft ingesteld en 16% *minder* stembureaus heeft ingesteld.

En de grote gemeenten (100.000 inwoners of meer) vormen wederom een uitzondering: 25% van hen geeft aan minder stembureaus te hebben ingesteld, maar 30% geeft aan méér stembureaus te hebben ingesteld.

6 | Meer/ minder stembureaus dan bij verkiezingen gemeenteraad, naar gemeentegrootte

	>100.000	50.000- 100.000	20.000- 50.000	10.000- 20.000	<10.000	Totaal
Meer stembureaus dan bij verkiezingen gemeenteraad	30%	6%	6%	3%	7%	7%
Evenveel stembureaus als bij verkiezingen gemeenteraad	45%	71%	75%	89%	85%	77%
Minder stembureaus dan bij verkiezingen gemeenteraad	25%	24%	19%	8%	7%	16%

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=321)

1.3 kiezerspassen en volmachten

Hieronder volgt een overzicht van het aantal afgegeven kiezerspassen per gemeente.

1.3.1 Kiezerspassen

In kleinere gemeenten zijn er in vergelijking met grotere gemeenten relatief veel verstrekte kiezerspassen per 10.000 kiesgerechtigden. Gemiddeld zijn er per 10.000 kiesgerechtigden bijna 5 (4,76) verstrekte kiezerspassen.

---

7 | Gemiddeld aantal verstrekte kiezerspassen, naar gemeentegrootte

---

	Gemiddeld aantal afgegeven kiezerspassen per 10.000 kiesgerechtigden
> 100.000	1,72
50.000-100.000	3,18
20.000-50.000	4,06
10.000-20.000	6,35
< 10.000	7,79
Totaal	4,76

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=321)

1.3.2 Schriftelijke volmachten

Het gemiddelde aantal schriftelijke volmachten per 10.000 kiesgerechtigden bedraagt 5 (5,02). Ook hier blijkt dat, gecorrigeerd voor aantal kiesgerechtigden, de kleinste gemeenten juist veel frequenter schriftelijke volmachten hebben verstrekt. Dat geldt vooral voor de gemeenten met minder dan 10.000 inwoners, waar het gemiddelde aantal schriftelijke volmachten 29,42 bedraagt.

---

8 | Gemiddeld aantal verstrekte schriftelijke volmachten, naar gemeentegrootte

---

	Gemiddeld aantal schriftelijke volmachten per 10.000 kiesgerechtigden
> 100.000	1,84
50.000-100.000	2,41
20.000-50.000	2,70
10.000-20.000	3,23
< 10.000	29,42
Totaal	5,02

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=321)

1.3.3 Stemmers per volmacht

Er is gevraagd of gemeenten uit de processen-verbaal van de stembureaus kunnen achterhalen hoeveel mensen bij volmacht hebben gestemd in de eigen gemeente. Slechts ruim een kwart (28%) van de gemeenten kon dit achterhalen.

Per 10.000 kiesgerechtigden hebben gemiddeld 667 mensen per volmacht gestemd, per 10.000 stemmers gaat het gemiddeld om 1.126 mensen. Anders gesteld: zo'n 6,7% van de kiesgerechtigden en zo'n 11,3% van de stemmers heeft per volmacht gestemd.

Er zijn geen opvallende verschillen in het aantal stemmers per volmacht met betrekking tot gemeentegrootte.

9 | Overzicht aantal mensen dat per volmacht heeft gestemd, naar gemeentegrootte

Aantal mensen dat per volmacht heeft gestemd, per 10.000 kiesgerechtigden	>100.000	50.000-100.000	20.000-50.000	10.000-20.000	<10.000	Totaal
Minder dan 50	-	-	-	-	-	-
50-100	-	-	2	-	-	1
100-200	-	-	-	-	-	-
200-500	-	-	-	6	22	4
500-1000	-	100	98	94	67	93
1.000-2.000	-	-	-	-	11	1
Meer dan 2.000	-	-	-	-	-	-
Gemiddelde per 10.000 kiesgerechtigden	606,51	636,73	660,98	694,74	646,04	666,68
Gemiddelde per 10.000 stemmers	1.125,61	1.187,95	1.120,75	1.145,62	1.052,16	1.126,40

Basis: gemeenten die konden achterhalen hoeveel kiezers per volmacht hebben gestemd (n=91)

2 Incidenten

In dit hoofdstuk komen de volgende aspecten aan bod:

- Ongeldige stempassen;
- Stempassen die ten onrechte als ongeldig werden beschouwd;
- Eventuele verlenging van de termijn om een vervangende stempas op te halen;
- Incidenten rondom de bezorging van stempassen;
- Maatregelen om in de toekomst dergelijke incidenten te voorkomen;
- Kiezers met meer dan één stempas en maatregelen hiertegen;
- Klachten over de tijdige bezorging van stempassen;
- Incidenten met betrekking tot de bezorging van kandidatenlijsten;
- Incidenten op de dag van de stemming.

2.1 Ongeldige stempassen

Gemiddeld zijn er per 10.000 kiesgerechtigden circa 25 stempassen in het register ongeldige stempassen opgenomen. In 14% van de gemeenten ging het om minder dan 10 stempassen per 10.000 kiesgerechtigden, bij bijna een kwart (24%) om 10 tot 20 stempassen, bij de meerderheid (60%) om tussen de 20 en 50 stempassen en bij 3% om meer dan 50 of zelfs om meer dan 100 stempassen.

Er zijn weinig verschillen tussen de grotere en kleinere gemeenten, met als uitzondering de score voor gemeenten met 10.000 tot 20.000 inwoners: deze scoren met bijna 22 stempassen per 10.000 kiesgerechtigden gemiddeld significant lager dan gemiddeld.

---

10 | Aantal ongeldige stempassen per 10.000 kiesgerechtigden, naar gemeentegrootte

---

Aantal ongeldige stempassen per 10.000 kiesgerechtigden	>100.000	50.000-100.000	20.000-50.000	10.000-20.000	<10.000	Totaal
Minder dan 10	15%	3%	12%	17%	14%	14%
10-20	20%	24%	25%	22%	26%	24%
20-50	65%	71%	59%	57%	52%	60%
50-100	-	3%	3%	1%	-	2%
100 of meer	-	-	1%	-	7%	1%
<i>Gemiddeld</i>	22,15	25,54	26,32	21,86	30,76	25,16

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=320)¹

---

¹ Het betreft hier 320 gemeenten, aangezien 1 gemeente deze vraag niet beantwoord heeft.

Stempassen die ten onrechte ongeldig zijn verklaard

Het is in 1% van alle ondervraagde gemeenten voorgekomen dat er stempassen ten onrechte in het register ongeldige stempassen zijn opgenomen.

In een tweetal gemeenten ging het om één stempas, in één gemeente om 2 stempassen en in een andere gemeente om 5 stempassen.

De oorzaak voor deze onrechtmatigheden wordt in diverse oorzaken gezocht:

- “Omzetting in kiezerspas”
- “Een onjuiste verwerking, goed gecontroleerd of er al een vervangende was aangemaakt”
- “Onverklaarbaar; de stempas kon niet meteen worden geprint omdat eerst een diacriet moest worden aangepast door applicatiebeheerder. De stempas opnieuw opgeroepen om te printen; vermoedelijk de ongeldige stempas uitgeprint; dit zou echter niet mogelijk moeten zijn maar ik heb geen andere verklaring.”

In 3 van deze 4 gemeenten konden de desbetreffende kiezers overigens alsnog hun stem uitbrengen.

2.1.1 Termijn om vervangende stempas af te halen verlengd tot 1 maart?

Bijna driekwart van de ondervraagde gemeenten (72%) blijkt de termijn om een vervangende stempas af te halen te hebben verlengd tot 1 maart, ruim een kwart (28%) heeft dat niet gedaan. Vooral in de grotere gemeenten (100.000 inwoners of meer) is in meerderheid deze termijn *niet* verlengd (60%).

---

11 | Termijn vervangende stempas afhalen verlengd tot 1 maart, naar gemeentegrootte

---

	% 'ja'
> 100.000	40%
50.000-100.000	56%
20.000-50.000	74%
10.000-20.000	78%
< 10.000	81%
Gemiddeld	72%

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=321)

Het is echter duidelijk dat een beduidend hoger aandeel *kleinere* gemeenten de termijn om de vervangende stempas af te halen heeft verlengd.

Wordt er gecorrigeerd voor het aantal kiesgerechtigden, dan wordt het bovenstaande beeld ietwat genuanceerd: voor zes op de tien kiesgerechtigden (59%) gold dat de termijn waarop zij een vervangende stempas konden afhalen is verlengd naar 1 maart, voor 41% van de kiesgerechtigden gold dat niet.

2.2 Incidenten rondom bezorging stempassen

2.2.1 Incidenten in het algemeen

94% van de gemeenten meldt geen incidenten. Eén ondervraagde gemeente stelt dat 'hierover de gemeente een ambtsbericht is gevraagd'.

Eén op de twintig (6%) van de ondervraagde gemeenten rapporteert incidenten met betrekking tot de bezorging van stempassen – zoals de niet tijdige of juiste bezorging van stempassen - en het verstrekken van vervangende stempassen. Ook worden er incidenten gemeld waarvoor geen concrete oorzaak bekend is.

De meeste gemeenten die incidenten rapporteren (n=18), noemen meerdere oorzaken. Meest genoemd is simpelweg dat de *bezorging van de stempas niet goed is verlopen* (61%), gevolgd door *gedoe met TNT* (44%) en (ten gevolge van fouten) *het verstrekken van vervangende stempassen* (33%). Een drietal gemeenten noemt geen concrete oorzaken (zie tabel 12).

Een meerderheid (72%) van de gemeenten die problemen rapporteren, meldt dat de volgende maatregel is genomen: er zijn vervangende stempassen verstuurd (en de originelen zijn ingetrokken).

Hoe dit in de toekomst te voorkomen? Een zevental gemeenten heeft *met TNT gepraat*, dan wel wil *betere afspraken met TNT* maken. Er is echter ook een vijftal gemeenten dat geen maatregelen neemt: men stelt dat er *niets aan te doen* valt.

Een greep uit de andere genoemde maatregelen: publicatie op website en gemeentenuws wanneer stempassen verzonden zijn, voorlichting in krant/ op website wanneer de stempassen bezorgd moeten zijn.

2.2.2 Kiezers met meer dan één stempas

4% van de ondervraagde gemeenten rapporteren kiezers aan wie meer dan 1 stempas is verstrekt door de eigen gemeente, dan wel door de eigen gemeente en een andere gemeente. De overgrote meerderheid (93%) stelt van niet, 3% weet het antwoord op deze vraag niet. 1% van de ondervraagde gemeenten stelt dat 'hierover de gemeente een ambtsbericht is gevraagd' (zie tabel 12).

Ruim de helft (58%) van de gemeenten die een dergelijk incident rapporteren zegt dat dit het gevolg is van problemen rondom een adreswijziging dan wel verhuizing naar een andere gemeente. Driekwart van deze gemeenten (75%) noemt diverse redenen, zoals:

- “Vermissing”
- “Bij printservice Datab is voor 1 persoon 2 keer exact dezelfde kaart geprint en verzonden”
- “Utrecht heeft na de datum kandidaatstelling nog een persoon opgevraagd en zelfstandig zonder ons in te lichten een stempas uitgereikt”

Een meerderheid (67%) van de gemeenten die incidenten rapporteren, meldt dat de volgende maatregel is genomen: er is één *stempas ingetrokken*. Nog eens 3 gemeenten stellen dat *de (andere) gemeente op de hoogte is gesteld*.

Hoe dit in de toekomst te voorkomen? Er worden door de bewuste 12 gemeenten diverse zaken geopperd. Een kwart (25%) houdt het op *betere communicatie*. Nog eens 33% zegt geen maatregelen te zullen nemen.

2.2.3 Klachten over de (tijdige) bezorging van stempassen

Een op de acht ondervraagde gemeenten (12%) heeft klachten ontvangen over de (niet-tijdige) bezorging van stempassen, bijna negen op de tien gemeenten (88%) heeft geen klachten ontvangen.

Het gaat gemiddeld om 13,6 klachten per gemeente, gecorrigeerd voor gemeentegrootte gaat het om minder dan 1 (0,7) klacht per 10.000 kiesgerechtigden. Vooral het aantal klachten per 10.000 kiesgerechtigden in gemeenten met meer dan 100.000 inwoners is zeer klein (gemiddeld 0,01).

---

12 | Incidenten met (tijdige) bezorging stempassen en dubbele stempassen

---

	Incidenten bezorgen stempassen?	Kiezers aan wie meer dan een stempas is bezorgd?	Klachten ontvangen over (tijdige) bezorging stempassen?
Ja	6%	4%	12%
Nee	94%	93%	88%
Niet van toepassing	0%	1%	-
Weet niet	-	2%	-
Totaal:	100%	100%	100%
Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=321)			

2.3 Incidenten met betrekking tot de bezorging van kandidatenlijsten

In een op de zeven ondervraagde gemeenten (14%) hebben zich incidenten voorgedaan met betrekking tot de bezorging van de kandidatenlijsten – zoals fouten op de lijst, te late bezorging of verkeerde bezorging. De overige gemeenten (86%) melden geen incidenten.

13| Incidenten met betrekking tot bezorging van de kandidatenlijsten

---

Ja	14%
Nee	86%
Niet van toepassing	-
Weet niet	0%
Totaal	100%

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=321)

Wat was de oorzaak van deze incidenten? Bijna twee op drie (64%) noemen TNT Post als schuldige. De meeste andere genoemde antwoorden centreren zich eveneens rondom fouten in de verzending, zoals het niet tijdig of op het verkeerde adres aankomen van de kandidatenlijsten. Het bezorgen van verkeerde of foutieve lijsten is eigenlijk niet aan de orde, hoewel enkele gemeenten melden dat sommige inwoners geen kandidatenlijst hebben gekregen, omdat deze in een andere gemeente zijn bezorgd.

Ongeveer de helft van de gemeenten die problemen rapporteren (49%), meldt dat de *kandidatenlijsten alsnog (naar het juiste adres) zijn verstuurd*. Een aanzienlijk deel (38%) meldt contact met TNT te hebben gehad om de fout(en) te herstellen. Nog eens 13% stelt de burgers naar de (gemeentelijke) website te hebben verwezen. Desondanks zegt bijna een kwart (24%) geen maatregelen te hebben genomen, al dan niet omdat tijdig herstel niet meer mogelijk was.

Hoe dit in de toekomst te voorkomen? Tweederde (65%) zegt *betere afspraken met TNT* te maken, dan wel een *andere bezorger* te nemen. Een op de zes gemeenten (16%) die incidenten rapporteren zegt geen maatregelen te zullen nemen.

2.4 Incidenten op de dag van de stemming

Een op de vijftig gemeenten (2%) meldt incidenten op de dag van de stemming. Nog eens 1% zegt dat de eigen gemeente hierover een ambtsbericht is gevraagd.

---

14 | Incidenten op dag van de stemming

Ja	2%
Nee	98%
Niet van toepassing	1%
Totaal	100%
Basis: alle ondervraagde gemeenten (n=321)	

Het ging om uiteenlopende incidenten, variërend van beïnvloeding en ongeoorloofd flyeren tot onenigheid over volmachten of stempassen:

- “Kiezer wilde volmachtstem uitbrengen nadat hij zijn eigen stem al eerder op de dag had uitgebracht. Er ontstond discussie met de voorzitter van het betreffende stembureau dat volgens de kiezer niet duidelijk op de stempas staat vermeld dat beide stemmen gelijktijdig uitgebracht MOETEN worden.”
- “Een politieke groepering vond het nodig om op de dag van stemming op de plaatselijke markt en zonder vergunning te flyeren”

Hoe zijn deze incidenten opgelost?

- “De voorzitter van het stembureau heeft op advies van mij de kiezer even apart genomen en nogmaals uitleg gegeven en daarnaast hem ook gewezen op de diverse publicaties die hieraan gewijd zijn (van gemeentewege en postbus 51).”
- “Het gemeentelijke handhavingsteam (boa) is erop afgestuurd en heeft het flyeren doen stoppen”

Hoe denken de bewuste 6 gemeenten zich *in de toekomst* te wapenen tegen dergelijke incidenten? Een derde van hen (33%) zegt geen maatregelen te nemen – men ziet dit als op zichzelf staande incidenten. De andere gemeenten zeggen het proces te hebben uitgebreid, de geldende regels (nog) duidelijker te publiceren in de plaatselijke courant of op de gemeentelijke website en eventuele bezwaren (nog) beter te registreren.

3 De instructie van stembureauleden

De instructie van de stembureauleden was tevens een onderdeel van de enquête. Hierbij is ingegaan op de methode van instructie en het gebruik van de door het ministerie van BZK verstrekte instructiematerialen.

3.1 Instructie algemeen

84% van de gemeenten hebben instructiebijeenkomsten georganiseerd voor de stembureauleden, wat slechts iets minder is dan bij de verkiezingen in juni vorig jaar.

---

15 | Instructiebijeenkomst georganiseerd voor stembureauleden, naar gemeentegrootte

---

	% 'ja'
> 100.000	95%
50.000-100.000	85%
20.000-50.000	92%
10.000-20.000	71%
< 10.000	70%
<i>Totaal</i>	84%

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n= 321)

Eén op de zes gemeenten (16%) heeft geen instructiebijeenkomst georganiseerd. De meest genoemde redenen om *geen* instructiebijeenkomst te organiseren zijn:

- De stembureauleden hebben ervaring, waardoor hun kennis al voldoende was;
- Er is een schriftelijke of digitale instructie (cd-rom, schriftelijke instructie, korte samenvatting belangrijkste punten) ter bestudering naar de leden gestuurd;
- Er was al een instructie gegeven bij de vorige verkiezingen.

---

16 | Reden voor het achterwege laten van een stembureau-instructie

---

Zelfde stembureauleden die lang ervaring hebben, er was voldoende kennis	57%
Schriftelijke/ digitale instructie gegeven	55%
Instructie gegeven bij voorgaande verkiezingen	41%
Instructiebijeenkomst alleen georganiseerd voor voorzitters	12%
Gelegenheid tot vragen en opmerkingen mogelijk maken	8%
Diversen	24%

Basis: ondervraagden gemeenten die aangaven geen stembureau- instructie te hebben georganiseerd (n= 51)

Deze redenen overlaptten elkaar vaak: de instructie gehouden bij de Tweede Kamerverkiezingen was voldoende, *omdat* er ook materiaal gestuurd werd en er de mogelijkheid was om extra instructie te krijgen

Onderscheid voorzitters, stembureauleden en/ of tellers bij instructiebijeenkomst

Meer dan de helft van de gemeenten (52%) die een instructiebijeenkomst hebben georganiseerd, maakte hierbij onderscheid tussen voorzitters, andere stembureauleden en/ of tellers. De helft (47%) maakte op geen enkele manier onderscheid.

Omvang groep geïnstrueerde stembureauleden

Bijna een op de drie gemeenten (31%) geeft aan dat per keer maximaal 25 stembureauleden werd geïnstrueerd. Ruim een derde (36%) stelt dat per keer tussen de 25 en 50 stembureauleden betrof. Nog eens 15% rapporteert dat per keer tussen de 50 en 100 stembureauleden werden geïnstrueerd, terwijl 2% meldt dat het per keer om meer dan 100 stembureauleden ging. Eén op de zes gemeenten (16%) stelt dat deze vraag niet van toepassing is.

Periode instructie stembureauleden

Ruim drie kwart van de gemeenten (77%) hebben de stembureauleden in de twee weken voor de verkiezingen geïnstrueerd. Nog eens twee op de tien gemeenten (20%) deden dit een maand tot twee weken voor de verkiezingen. Een klein deel (2%) gaf de instructie vier tot zes weken voor de verkiezingen.

---

17 | Periode voor instructie stembureauleden²

0-2 weken voor de verkiezingen	77%
2-4 weken voor de verkiezingen	20%
4 -6 weken voor de verkiezingen	2%
Weet niet	7%

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n= 321)

Vrijwel alle gemeenten (91%) hebben de instructie zelf gegeven, dat wil zeggen 'intern'. Een klein deel van de gemeenten (6%) geeft aan gebruik te hebben gemaakt van externe trainers. Nog eens 2% zegt geen instructie te hebben gebruikt.

De digitale stembureau-instructie die het ministerie van BZK beschikbaar had gesteld voor de instructiebijeenkomsten werd door 63% van de gemeenten gebruikt. Ook de PowerPoint presentatie van het ministerie, die al dan niet door de gemeenten zelf was bewerkt, werd ruim de helft (57%) gebruikt. De film over het tellen van het ministerie van BZK volgt als derde (door 55% gebruikt), nog voor het geven van een eigen presentatie (46%). Grote gemeenten (meer dan 100.000 inwoners) maakten overigens een stuk vaker gebruik van een eigen samengestelde presentatie (75%) dan de gemeenten met 10.000 tot 20.000 inwoners (36%) en gemeenten met minder dan 10.000 inwoners (26%).

---

² De percentages tellen op tot meer dan 100%, aangezien gemeenten meer antwoorden konden geven (en dit in enkele gevallen hebben gedaan).

3.2 Instructie voor telmethode

18% van de gemeenten heeft de stembureauleden *niet* geïnstrueerd om de telmethode te hanteren zoals aanbevolen op de instructiefilm van het ministerie. De film die speciaal was gericht op het (gesloten) tellen van de stemmen en het opstellen van het proces verbaal werd door acht van de tien gemeenten (82%) wel gebruikt.

---

18 | Instructie stembureauleden om telmethode ministerie BZK te hanteren, naar gemeentegrootte

---

	% 'ja'
> 100.000	85%
50.000-100.000	76%
20.000-50.000	86%
10.000-20.000	83%
< 10.000	67%
<i>Totaal</i>	82%

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n= 321)

Gemeenten die de stembureauleden niet geïnstrueerd hebben de telmethode die is opgenomen in de instructie te hanteren (n=57), geven veelal aan schriftelijke instructies of instructies per film voor het tellen van de stemmen te hebben opgesteld (44%). Korte instructies, zoals het eerst openvouwen van de stembiljetten in plaats van gesloten tellen, werden door een kwart (23%) van deze gemeenten genoemd. In bijna twee op de tien van deze gemeenten (18%) liet men de telmethode over aan de eigen methode van de stembureauleden in plaats van de door het ministerie voorgeschreven methode op te leggen.

Vier op de tien (39%) gaven in een open antwoord aan diverse andere methoden te hanteren om de stembureauleden te instrueren voor het tellen van de stemmen:

- “Met een eigen PowerPoint presentatie met foto’s en filmpjes werd uiteengezet wat verwacht wordt van iedereen”
- “In de voorgestelde manier van tellen van het ministerie hebben we enkele stappen *uitgehaald en vereenvoudigd*. De einduitslag is *sneller en gemakkelijker* te bepalen zonder afbreuk te doen aan de vereisten.”
- “De stembureaubezetting is sinds jaren ongeveer ongewijzigd. Zij hebben hun eigen telwijze”
- “Wij hebben een eigen telprogramma ontwikkeld. Per stembureau wordt een telcoördinator aangewezen en deze wordt apart geïnstrueerd twee dagen voor de verkiezingen”

Andere richtlijnen aan stembureauleden

Ruim zes van de tien gemeenten (62%), waaronder opvallend veel gemeenten met meer dan 100.000 inwoners, hebben tevens nog andere richtlijnen, handreikingen en leidraden en dergelijke aan hun stembureauleden verstrekt.

---

19 | Nog andere richtlijnen aan stembureauleden, naar gemeentegrootte

---

	% 'ja'
> 100.000	90%
50.000-100.000	50%
20.000-50.000	64%
10.000-20.000	62%
< 10.000	44%
<i>Totaal</i>	62%

Basis: alle ondervraagde gemeenten (n= 321)

Aan de gemeenten die nog andere richtlijnen hebben verstrekt, is gevraagd welke dat zijn. De Procura leidraad of handleiding voor het stembureau werd door bijna de helft (45%) als extra materiaal meegegeven aan de stembureauleden. Een kwart (25%) gaf in plaats van de officiële instructie van het ministerie van BZK een eigen gemeentespecifieke instructie mee.

Andere materialen die aan de stembureauleden werden meegegeven waren:

- Handreiking / brief/ handleiding van het ministerie (12%)
- De digitale instructie op websites zoals uheefthetvoorhetzeggen.nl (10%)
- De hand-out van de presentatie, de kieswet, voorbeeld van proces verbaal (7%)

In open antwoorden werden nog diverse andere materialen genoemd:

- Een lijst met aandachtspunten voor stembureauleden
- Stappenplan en eigen instructie
- Instructiemap met voorbeelden van externe instructeur
- Diverse boekjes die via Procura en het ministerie worden uitgeleverd
- Kieswet en kiesbesluit, leidraad voor het stembureau, steminstructie voor de verkiezingsdag

Bijlagen

Bijlage 1 Vragenlijst

VRAAG 10

Hoeveel kiesgerechtigden telt uw gemeente?

<.....> Kies gerechtigden

FORMULIER VRAAG**VRAAG 20**

Wat was de opkomst bij de verkiezing (hoeveel kiezers hebben hun stem uitgebracht)?

percentage <...>

aantal <.....>

FORMULIER VRAAG**VRAAG 30**

Hoeveel stembureaus heeft uw gemeente ingesteld?

<...> stembureaus

FORMULIER VRAAG**VRAAG 31**

Hoe verhoudt dit aantal stembureaus zich tot het aantal stembureaus dat u bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2010

heeft ingesteld?

- 1 Meer
2 Minder
3 Evenveel

VRAAG 32

Hoe verhoudt dit aantal stembureaus zich tot het aantal stembureaus dat u bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2010

heeft ingesteld?

- 1 Meer
2 Minder
3 Evenveel

VRAAG 40

Hoeveel stempassen waren er opgenomen in het register ongeldige stempassen?

<.....> stempassen

FORMULIER VRAAG**VRAAG 51**

Is het in uw gemeente voorgekomen dat een stempas ten onrechte was opgenomen in het register ongeldige stempassen?

- 1 Ja
2 Nee

VRAAG 52

Indien vraag 51 = Ja

Hoe vaak kwam dit voor?

<...> keer

FORMULIER VRAAG**VRAAG 53**

Indien vraag 51 = Ja

Wat was daarvan de oorzaak?

- 1 De oorzaak is: <Antwoord >
2 Weet niet

VRAAG 54

Indien vraag 51 = Ja

Hebben de desbetreffende kiezers alsnog hun stem kunnen uitbrengen?

- 1 Ja
2 Nee
3 Weet niet

VRAAG 60

Heeft uw gemeente de termijn om een vervangende stempas af te kunnen halen verlengd tot 1 maart?

- 1 Ja
2 Nee
3 Weet niet

VRAAG 70

Hoeveel kiezerpassen heeft uw gemeente afgegeven?
aantal <.....>

FORMULIER VRAAG**VRAAG 80**

Hoeveel schriftelijke volmachten heeft uw gemeente afgegeven?
<.....> schriftelijke volmachten

FORMULIER VRAAG**VRAAG 90**

Indien te achterhalen (uit de processen-verbaal van de stembureaus): hoeveel mensen hebben bij volmacht gestemd in uw gemeente?
(Indien u het niet weet, vul dan 999999 in)
aantal <.....>

FORMULIER VRAAG**VRAAG 101**

Heeft u instructiebijeenkomsten georganiseerd voor de stembureauleden?

- 1 Ja
2 Nee

VRAAG 102

Indien Vraag 101 = Nee
Waarom niet?

OPEN VRAAG MULTI**VRAAG 110**

In welke periode hebt u de stembureauleden geïnstrueerd?
Meerdere antwoorden mogelijk

MEERVOUDIGE VRAAG

- 1 4-6 weken voor de verkiezingen
2 2-4 weken voor de verkiezingen
3 0-2 weken voor de verkiezingen
4 Weet niet

VRAAG 120

Hoe groot is de groep stembureauleden die u per keer instrueert?

- 1 Meer dan 100
2 50-100
3 25-50
4 0-25
5 Weet niet

VRAAG 130

Maakt u bij het instrueren een verschil tussen voorzitters en andere stembureauleden/tellers?

- 1 Ja, tussen stembureauvoorzitters en overige leden tellers
2 Ja, tussen stembureauleden en tellers
3 Ja, tussen voorzitters, stembureauleden en tellers (drie categorieën)
4 Nee

VRAAG 140

Instrueert u zelf of maakt u gebruik van externe trainers?

- 1 Zelf (intern)
- 2 Extern
- 3 Anders, namelijk ...

VRAAG 150**MEERVOUDIGE VRAAG**

Hebt u gebruik gemaakt van de volgende middelen bij de instructie:
Meerdere antwoorden mogelijk

- 1 de digitale stembureau-instructie van het ministerie van BZK
- 2 de film over het tellen van het ministerie van BZK
- 3 de PowerPoint van het ministerie van BZK (al dan niet zelf bewerkt)
- 4 een eigen presentatie
- 5 anders, namelijk ...

VRAAG 161

Hebt u de stembureauleden geïnstrueerd om de telmethode te hanteren die is opgenomen in de instructie van het ministerie van BZK?

- 1 Ja, namelijk: eerst gesloten tellen; daarna selecteren op lijsttrekker en overige voorkeurstemmen, en tot slot turven op kandidaatsniveau
- 2 Nee

VRAAG 162**OPEN VRAAG MULTI**

Indien vraag 161 = Nee

Hoe hebt u de stembureauleden dan geïnstrueerd?

VRAAG 171

Hebt u nog andere richtlijnen, handreikingen, leidraden etc. aan de stembureauleden verstrekt?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet niet

VRAAG 172**OPEN VRAAG MULTI**

Indien vraag 171 = Ja

Welke?

INFO PAGINA

Extra uitleg bij volgende vraag

Hiermee wordt niet bedoeld op individuele klachten van kiezers die aangeven dat zij hun stempas niet hebben ontvangen, maar gevallen waarbij sprake is van een structureel probleem. Het ministerie van BZK heeft aan gemeenten waarbij sprake was van incidenten die in de media aan de orde zijn geweest een verzoek gedaan om hierover een ambtsbericht aan het ministerie van BZK te sturen. Gemeenten die een dergelijk verzoek tot het aanleveren van ambtsberichten over een incident ontvangen hebben, hoeven deze vraag niet te beantwoorden. U wordt gevraagd vragen naar evt. andere incidenten (die niet in het ambtsbericht zijn opgenomen) wel te beantwoorden.

VRAAG 181**FONT 7**

Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan m.b.t. de bezorging van stempassen (i.c. dat stempassen niet (tijdig) zijn bezorgd)?

(Door met uw muis over het vraagteken te gaan krijgt u uitleg over deze vraag)

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Niet van toepassing, hierover is mijn gemeente een ambtsbericht gevraagd
- 4 Weet niet

VRAAG 182

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 181 = Ja
Wat was de oorzaak hiervan?

VRAAG 183

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 181 = Ja
Welke maatregelen heeft u genomen om te zorgen dat deze kiezers hun stem konden uitbrengen?

VRAAG 184

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 181 = Ja
Welke maatregelen bent u van plan te nemen om in de toekomst te voorkomen dat dergelijke incidenten zich opnieuw voordoen?

INFO PAGINA

Extra uitleg bij volgende vraag

Het ministerie van BZK heeft aan gemeenten waarbij sprake was van incidenten die in de media aan de orde zijn geweest een verzoek gedaan om hierover een ambtsbericht aan het ministerie van BZK te sturen. Gemeenten die een dergelijk verzoek tot het aanleveren van ambtsberichten over een incident ontvangen hebben, hoeven deze vraag niet te beantwoorden. U wordt gevraagd vragen naar evt. andere incidenten (die niet in het ambtsbericht zijn opgenomen) wel te beantwoorden.

VRAAG 191

FONT 7

Zijn er in uw gemeente kiezers geweest aan wie meer dan één stempas is verstrekt door uw gemeente, dan wel door u en een andere gemeente?

(Door met uw muis over het vraagteken te gaan krijgt u uitleg over deze vraag)

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Niet van toepassing, hierover is mijn gemeente een ambtsbericht gevraagd
- 4 Weet niet

VRAAG 192

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 191 = Ja
Wat was de oorzaak hiervan?

VRAAG 193

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 191 = Ja
Welke maatregelen heeft u genomen om te zorgen dat deze kiezers hun stem (eenmalig) konden uitbrengen?

VRAAG 194

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 191 = Ja
Welke maatregelen bent u van plan te nemen om in de toekomst te voorkomen dat dit zich opnieuw voordoet?

VRAAG 201

Heeft u klachten ontvangen over de (tijdige) bezorging van de stempassen?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet niet

VRAAG 202

FORMULIER VRAAG

Indien vraag 201 = Ja
Hoeveel klachten?
<.....> klachten

INFO PAGINA

Extra uitleg bij volgende vraag

Hiermee wordt niet bedoeld op individuele klachten van kiezers die aangeven dat zij de kandidatenlijst niet hebben ontvangen, maar gevallen waarbij sprake is van een structureel probleem.<P>Het ministerie van BZK heeft aan gemeenten waarbij sprake was van incidenten die in de media aan de orde zijn geweest een verzoek gedaan om hierover een ambtsbericht aan het ministerie van BZK te sturen. Gemeenten die een dergelijk verzoek tot het aanleveren van ambtsberichten over een incident ontvangen hebben, hoeven deze vraag niet te beantwoorden. U wordt gevraagd vragen naar evt. andere incidenten (die niet in het ambtsbericht zijn opgenomen) wel te beantwoorden.

VRAAG 211

FONT 7

Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan m.b.t. de bezorging van de kandidatenlijsten (b.v. fouten op de lijst, niet tijdig bezorgd, verkeerde lijst bezorgd?).

(Door met uw muis over het vraagteken te gaan krijgt u uitleg over deze vraag)

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Niet van toepassing, hierover is mijn gemeente een ambtsbericht gevraagd
- 4 Weet niet

VRAAG 212

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 211 = Ja

Wat was de oorzaak hiervan?

VRAAG 213

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 211 = Ja

Welke maatregelen heeft u genomen om het probleem recht te zetten?

VRAAG 214

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 211 = Ja

Welke maatregelen bent u van plan te nemen om in de toekomst te voorkomen dat dergelijke incidenten zich opnieuw voordoen?

INFO PAGINA

Extra uitleg bij volgende vraag

Hiermee wordt niet bedoeld op individuele klachten van kiezers, maar gevallen waarbij sprake is van een structureel probleem.<P>Het ministerie van BZK heeft aan gemeenten waarbij sprake was van incidenten die in de media aan de orde zijn geweest een verzoek gedaan om hierover een ambtsbericht aan het ministerie van BZK te sturen. Gemeenten die een dergelijk verzoek tot het aanleveren van ambtsberichten over een incident ontvangen hebben, hoeven deze vraag niet te beantwoorden. U wordt gevraagd vragen naar evt. andere incidenten (die niet in het ambtsbericht zijn opgenomen) wel te beantwoorden.

VRAAG 221

FONT 7

Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan op de dag van de stemming?

(Door met uw muis over het vraagteken te gaan krijgt u uitleg over deze vraag)

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Niet van toepassing, hierover is mijn gemeente een ambtsbericht gevraagd
- 4 Weet niet

VRAAG 222

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 221 = Ja

Welke?

VRAAG 223

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 221 = Ja

Hoe heeft u de incidenten opgelost?

VRAAG 224

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 221 = Ja

Welke maatregelen bent u voornemens te nemen om in de toekomst te voorkomen dat zich dergelijke

incidenten
voordoet?

VRAAG 230

FORMULIER VRAAG

Kunt u tot slot onderstaande gegevens invullen?

Uw naam: <.....>

Naam van uw gemeente: <.....>

Aantal inwoners van uw gemeente: <.....>

Bijlage 2 Tabellen

VRAAG 10**FORMULIER VRAAG**

Hoeveel Kiesgerechtigden telt uw gemeente?

<.....> Kies gerechtigden

VRAAG 20**FORMULIER VRAAG**

Wat was de opkomst bij de verkiezing (hoeveel kiezers hebben hun stem uitgebracht)?

percentage <...>

aantal <.....>

VRAAG 30**FORMULIER VRAAG**

Hoeveel stembureaus heeft uw gemeente ingesteld?

<...> stembureaus

VRAAG 31

Hoe verhoudt dit aantal stembureaus zich tot het aantal stembureaus dat u bij de gemeenteraadsverkiezingen

van 2010

heeft ingesteld?

- 1 Meer
2 Minder
3 Evenveel

VRAAG 32

Hoe verhoudt dit aantal stembureaus zich tot het aantal stembureaus dat u bij de Tweede Kamerverkiezingen

van 2010

heeft ingesteld?

- 1 Meer
2 Minder
3 Evenveel

VRAAG 40**FORMULIER VRAAG**

Hoeveel stempassen waren er opgenomen in het register ongeldige stempassen?

<.....> stempassen

VRAAG 51

Is het in uw gemeente voorgekomen dat een stempas ten onrechte was opgenomen in het register ongeldige

stempassen?

- 1 Ja
2 Nee

VRAAG 52**FORMULIER VRAAG**

Indien vraag 51 = Ja

Hoe vaak kwam dit voor?

<...> keer

VRAAG 53

Indien vraag 51 = Ja

Wat was daarvan de oorzaak?

- 1 De oorzaak is: <Antwoord >
2 Weet niet

VRAAG 54

Indien vraag 51 = Ja

Hebben de desbetreffende kiezers alsnog hun stem kunnen uitbrengen?

- 1 Ja
2 Nee
3 Weet niet

VRAAG 60

Heeft uw gemeente de termijn om een vervangende stempas af te kunnen halen verlengd tot 1 maart?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet niet

VRAAG 70

Hoeveel kiezerpassen heeft uw gemeente afgegeven?
aantal <.....>

FORMULIER VRAAG**VRAAG 80**

Hoeveel schriftelijke volmachten heeft uw gemeente afgegeven?
<.....> schriftelijke volmachten

FORMULIER VRAAG**VRAAG 90**

Indien te achterhalen (uit de processen-verbaal van de stembureaus): hoeveel mensen hebben bij volmacht gestemd in uw gemeente?
(Indien u het niet weet, vul dan 999999 in)
aantal <.....>

FORMULIER VRAAG**VRAAG 101**

Heeft u instructiebijeenkomsten georganiseerd voor de stembureauleden?

- 1 Ja
- 2 Nee

VRAAG 102

Indien Vraag 101 = Nee
Waarom niet?

OPEN VRAAG MULTI**VRAAG 110**

In welke periode hebt u de stembureauleden geïnstrueerd?
Meerdere antwoorden mogelijk

MEERVOUDIGE VRAAG

- 1 4-6 weken voor de verkiezingen
- 2 2-4 weken voor de verkiezingen
- 3 0-2 weken voor de verkiezingen
- 4 Weet niet

VRAAG 120

Hoe groot is de groep stembureauleden die u per keer instrueert?

- 1 Meer dan 100
- 2 50-100
- 3 25-50
- 4 0-25
- 5 Weet niet

VRAAG 130

Maakt u bij het instrueren een verschil tussen voorzitters en andere stembureauleden/tellers?

- 1 Ja, tussen stembureauvoorzitters en overige leden tellers
- 2 Ja, tussen stembureauleden en tellers
- 3 Ja, tussen voorzitters, stembureauleden en tellers (drie categorieën)
- 4 Nee

VRAAG 140

Instrueert u zelf of maakt u gebruik van externe trainers?

- 1 Zelf (intern)
- 2 Extern
- 3 Anders, namelijk ...

VRAAG 150**MEERVOUDIGE VRAAG**

Hebt u gebruik gemaakt van de volgende middelen bij de instructie:
Meerdere antwoorden mogelijk

- 1 de digitale stembureau-instructie van het ministerie van BZK
- 2 de film over het tellen van het ministerie van BZK
- 3 de PowerPoint van het ministerie van BZK (al dan niet zelf bewerkt)
- 4 een eigen presentatie
- 5 anders, namelijk ...

VRAAG 161

Hebt u de stembureauleden geïnstrueerd om de telmethode te hanteren die is opgenomen in de instructie van het ministerie van BZK?

- 1 Ja, namelijk: eerst gesloten tellen; daarna selecteren op lijsttrekker en overige voorkeurstemmen, en tot slot turven op kandidaatsniveau
- 2 Nee

VRAAG 162**OPEN VRAAG MULTI**

Indien vraag 161 = Nee

Hoe hebt u de stembureauleden dan geïnstrueerd?

VRAAG 171

Hebt u nog andere richtlijnen, handreikingen, leidraden etc. aan de stembureauleden verstrekt?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet niet

VRAAG 172**OPEN VRAAG MULTI**

Indien vraag 171 = Ja

Welke?

INFO PAGINA

Extra uitleg bij volgende vraag

Hiermee wordt niet bedoeld op individuele klachten van kiezers die aangeven dat zij hun stempas niet hebben ontvangen, maar gevallen waarbij sprake is van een structureel probleem. Het ministerie van BZK heeft aan gemeenten waarbij sprake was van incidenten die in de media aan de orde zijn geweest een verzoek gedaan om hierover een ambtsbericht aan het ministerie van BZK te sturen. Gemeenten die een dergelijk verzoek tot het aanleveren van ambtsberichten over een incident ontvangen hebben, hoeven deze vraag niet te beantwoorden. U wordt gevraagd vragen naar evt. andere incidenten (die niet in het ambtsbericht zijn opgenomen) wel te beantwoorden.

VRAAG 181**FONT 7**

Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan m.b.t. de bezorging van stempassen (i.e. dat stempassen niet (tijdig) zijn bezorgd)?

(Door met uw muis over het vraagteken te gaan krijgt u uitleg over deze vraag)

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Niet van toepassing, hierover is mijn gemeente een ambtsbericht gevraagd
- 4 Weet niet

VRAAG 182

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 181 = Ja
Wat was de oorzaak hiervan?

VRAAG 183

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 181 = Ja
Welke maatregelen heeft u genomen om te zorgen dat deze kiezers hun stem konden uitbrengen?

VRAAG 184

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 181 = Ja
Welke maatregelen bent u van plan te nemen om in de toekomst te voorkomen dat dergelijke incidenten zich opnieuw voordoen?

INFO PAGINA

Extra uitleg bij volgende vraag

Het ministerie van BZK heeft aan gemeenten waarbij sprake was van incidenten die in de media aan de orde zijn geweest een verzoek gedaan om hierover een ambtsbericht aan het ministerie van BZK te sturen. Gemeenten die een dergelijk verzoek tot het aanleveren van ambtsberichten over een incident ontvangen hebben, hoeven deze vraag niet te beantwoorden. U wordt gevraagd vragen naar evt. andere incidenten (die niet in het ambtsbericht zijn opgenomen) wel te beantwoorden.

VRAAG 191

FONT 7

Zijn er in uw gemeente kiezers geweest aan wie meer dan één stempas is verstrekt door uw gemeente, dan wel door u en een andere gemeente?
(Door met uw muis over het vraagteken te gaan krijgt u uitleg over deze vraag)

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Niet van toepassing, hierover is mijn gemeente een ambtsbericht gevraagd
- 4 Weet niet

VRAAG 192

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 191 = Ja
Wat was de oorzaak hiervan?

VRAAG 193

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 191 = Ja
Welke maatregelen heeft u genomen om te zorgen dat deze kiezers hun stem (eenmalig) konden uitbrengen?

VRAAG 194

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 191 = Ja
Welke maatregelen bent u van plan te nemen om in de toekomst te voorkomen dat dit zich opnieuw voordoet?

VRAAG 201

Heeft u klachten ontvangen over de (tijdige) bezorging van de stempassen?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet niet

VRAAG 202

FORMULIER VRAAG

Indien vraag 201 = Ja
Hoeveel klachten?
<.....> klachten

INFO PAGINA

Extra uitleg bij volgende vraag

Hiermee wordt niet bedoeld op individuele klachten van kiezers die aangeven dat zij de kandidatenlijst niet hebben ontvangen, maar gevallen waarbij sprake is van een structureel probleem.<P>Het ministerie van BZK heeft aan gemeenten waarbij sprake was van incidenten die in de media aan de orde zijn geweest een verzoek gedaan om hierover een ambtsbericht aan het ministerie van BZK te sturen. Gemeenten die een dergelijk verzoek tot het aanleveren van ambtsberichten over een incident ontvangen hebben, hoeven deze vraag niet te beantwoorden. U wordt gevraagd vragen naar evt. andere incidenten (die niet in het ambtsbericht zijn opgenomen) wel te beantwoorden.

VRAAG 211

FONT 7

Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan m.b.t. de bezorging van de kandidatenlijsten (b.v. fouten op de lijst, niet tijdig bezorgd, verkeerde lijst bezorgd?).

(Door met uw muis over het vraagteken te gaan krijgt u uitleg over deze vraag)

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Niet van toepassing, hierover is mijn gemeente een ambtsbericht gevraagd
- 4 Weet niet

VRAAG 212

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 211 = Ja

Wat was de oorzaak hiervan?

VRAAG 213

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 211 = Ja

Welke maatregelen heeft u genomen om het probleem recht te zetten?

VRAAG 214

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 211 = Ja

Welke maatregelen bent u van plan te nemen om in de toekomst te voorkomen dat dergelijke incidenten zich opnieuw voordoen?

INFO PAGINA

Extra uitleg bij volgende vraag

Hiermee wordt niet bedoeld op individuele klachten van kiezers, maar gevallen waarbij sprake is van een structureel probleem.<P>Het ministerie van BZK heeft aan gemeenten waarbij sprake was van incidenten die in de media aan de orde zijn geweest een verzoek gedaan om hierover een ambtsbericht aan het ministerie van BZK te sturen. Gemeenten die een dergelijk verzoek tot het aanleveren van ambtsberichten over een incident ontvangen hebben, hoeven deze vraag niet te beantwoorden. U wordt gevraagd vragen naar evt. andere incidenten (die niet in het ambtsbericht zijn opgenomen) wel te beantwoorden.

VRAAG 221

FONT 7

Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan op de dag van de stemming?

(Door met uw muis over het vraagteken te gaan krijgt u uitleg over deze vraag)

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Niet van toepassing, hierover is mijn gemeente een ambtsbericht gevraagd
- 4 Weet niet

VRAAG 222

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 221 = Ja

Welke?

VRAAG 223

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 221 = Ja

Hoe heeft u de incidenten opgelost?

VRAAG 224

OPEN VRAAG MULTI

Indien vraag 221 = Ja

Welke maatregelen bent u voornemens te nemen om in de toekomst te voorkomen dat zich dergelijke

incidenten
voordoer?

VRAAG 230

FORMULIER VRAAG

Kunt u tot slot onderstaande gegevens invullen?

Uw naam: <.....>

Naam van uw gemeente: <.....>

Aantal inwoners van uw gemeente: <.....>

Bijlage 3 Open antwoorden

Question 9903: U heeft de rest van het scherm voor uw op- en aanmerkingen!

- Bij het aantal uitgegeven schriftelijke machtigingen was het niet mogelijk om de nul in te vullen, daarom staat daar het cijfer 1.
- De burger vindt het niet van deze tijd dat we op deze manier onze stem uitbrengen en het kost gewoon bakken met geld. Er was niets mis met de stemmachines. 100% iets waterdicht bedenken is er niet. Het handmatig tellen, hoe je ook doet, zal altijd meer fouten opleveren, dan via de oude stemcomputer. Overigens de complimenten voor de mevrouw die de telling heeft gedaan in de demo. Dat je na 6 uur tellen en een hele dag op het stembureau zitten er nog zo fit uit ziet. Geweldig.
- Het bis volstrekt niet uit te leggen dat een identiteitsbewijs dat enkele jaren verlopen is een geldig document is voor verkiezingen maar niet voor andere zaken. Waarom niet gewoon gezegd dat bij de verkiezingen gelegitimeerd mag worden met een maximaal 5 jaar verlopen document. Dan geef je tenminste aan dat het document verlopen is. Nu krijgen we nogal wat vragen van: Ja maar hij is toch nog geldig want hij is nog geen 5 jaar verlopen. Leg dan maar eens aan oude mensen uit dat dit in het ene geval wel zo is en in het andere geval niet. Heel onduidelijk dus.
- - Maatregel mbt verbod om kinderen ouder dan 6 jaar in gezelschap van ouder/verzorger toe te laten in het stembokje is onuitvoerbaar en zorgt voor veel onbegrip en irritatie - Klachten over het niet meer kunnen aanvragen van vervangende stempas op dag voor of verkiezingsdag - Vanwege de fiscalisering van de presentiegelden lopen de kosten voor de gemeente met 100% op. Maak nu toch eens een regeling dat dit niet fiscaal belast wordt - Stemmen met het potlood: Hoeveel momenten meer zijn er dat er 'fouten' gemaakt kunnen worden?
  - geen mogelijkheid om aan te geven dat er geen instructie is geweest
  - Het zou goed zijn om informatie te verzamelen over de ervaringen rond het stemmen met papier en potlood. Dat zou richting politiek en publiek een signaal afgeven over het draagvlak van het huidige kieksysteem.
  - Veel info moeizaam te achterhalen, omdat wij bijvoorbeeld geen kopiën van PB achterhouden. Dus als gegevens over aantallen van belang zijn, vraag dit dan op de dag van de stemming. Het is een kleine moeite tenslotte om dit bij te houden. Dat de gegevens dan later aangeleverd moeten worden omdat er meerdere vragen van belang zijn, maakt in mijn beleving niets uit
  - Een van onze voorzitters had een aardige oplossing om te controleren of de bundels met blanco stembiljetten ook daadwerkelijk 100 stembiljetten bevatten, een weegschaal. Naar zijn mening werkte dit uitstekend. Ook mede gebruikt bij het tellen van het aantal stemmen van de lijsttrekker. Uitkomst bleek iedere keer exact te kloppen.
  - Ik vind het jammer dat ik in het begin allerlei zaken moet invullen die al bekend zijn bij BZK. Dit soort gegevens moeten weer worden opgezocht, want na de verkiezingen gaat het leven hier gewoon weer door en heb ik alles niet meer paraat. Als je de vragenlijst begint met de gemeentecode en je hangt daar al die gegevens aan, dan scheelt dat weer voor degene die de enquête moet invullen.
  - Opkomstpercentage is 61.4%, maar kon niet als zodanig bij de betreffende vraag worden ingevuld.
  - 1. Wat was de opkomst bij de verkiezing (hoeveel kiezers hebben hun stem uitgebracht)? Hier kan niet een

percentage achter de komma worden ingevuld, 58 ingevuld, was 58,44 %

- Deze verkiezing heeft opnieuw bewezen dat we zo snel mogelijk weer gebruik moeten maken van stemmachines!
- Wanneer er geen instructie is gehouden is er bij de volgende vragen geen mogelijkheid om b.v. niet van toepassing aan te klikken.
- In de instructiematerialen wordt nergens de OPENINGSTIJD om 07.30 uur van een stembureau benoemd. Ook mag de instructie worden uitgebreid met de werkzaamheden tussen 07.30 uur en 21.00 uur, bijvoorbeeld het paraferen en NUMMEREN van de stem- en kiezerspassen. Er is teveel aandacht gevestigd op het PV invullen van het eerste deel. Niet de lijsten daarachter. Het gebruik van de turflijsten en het verpakken van een en ander mag worden besproken.
  - nec
  - Als je op de vraag over het geven van instructie 'nee' hebt ingevoerd kun je de rest niet goed invullen.
  - Wij leven in 2011. Het is niet van deze tijd, alles is digitaal en de verkiezingen worden uitgevoerd in stembiljetten en het rode potlood, wat een verspilling van bomen en papier, en efficiënt, maar dat kunt u zelf wel invullen. Als je de opmerkingen uit de samenwerking ter harte neemt over het stemmen terug naar 1960 en we zitten nu in 2011, dus snel naar digitaal, internet of wat dan ook. Nederland wil overal voorop lopen en hier laten wij ons beetnemen door een paar computermensen die menen de tellingen te kunnen beïnvloeden. Ik hoop dat de weg in 2014 beslecht is bij de volgende verkiezingen.
  - Indien geen instructie voor de stembureauleden is gehouden, konden de vervolgvragen/antwoorden niet overeenkomstig worden beantwoord. S.v.p. in voorkomende situatie hiermee bij de antwoordenmogelijkheden rekening houden.
  - In onze gemeente zijn heel veel klachten/vragen/opmerkingen geweest over het verplicht legitimeren op het stembureau. Veel boze mensen op het stembureau.
  - De tekst op de stempas over de geldigheid van het legitimatiebewijs was voor veel kiezers niet duidelijk. Bij de onderhandse volmacht staat vaak de naam van de volmachtgever en niet van de persoon die gemachtigd wordt. Dat heeft wellicht te maken met de tekst "ik stem niet zelf, maar....". Ook is het zeer dunne streepje voor de paraaf van het stembureau lid en de tekst "(niet zelf invullen) verwarrend. Daarom ontbreekt vaak de handtekening van de gemachtigde.
  - Had graag een vraag opgenomen gezien over de openingstijden stembureau in relatie tot het tellen. Ondanks voldoende pauzes (overdag 5 leden die rouleren: 3 uur op, 2 uur af) en 2 extra tellers om 21.00 uur (totaal is dan 7), blijft het voor de meeste leden een erg lange dag. De concentratie bij het tellen neemt gewoon af, zeker wanneer er ook nog eens (meerdere keren) herteld moet worden. Het laatste stembureau was ruim na twaalf binnen.... Omdat het laatste uur (en eigenlijk ook al het voorlaatste uur) erg rustig is, pleit ik voor een eerdere sluiting van de stembureaus.
  - Mijn complimenten. Ik vul regelmatig enquêtes in. Deze enquête onderscheidt zich door zijn eenvoud, doeltreffendheid en duidelijkheid!
  - Alhoewel de stembureauleden het invullen van het proces-verbaal beter onder de knie krijgen, blijft het verlangen van alle medewerkers, zowel op het stadhuis als in het stembureau, naar de oude vertrouwde stemcomputers

zeer groot. De transparantie en betrouwbaarheid van de verkiezingsuitslag is bij deze wijze van stemmen totaal niet gegarandeerd. Ook deze keer moesten er weer hertellingen plaatsvinden (Flevoland). En die betrouwbaarheid was nu net het punt waarom de stemcomputers zijn afgeschaft!! Iedereen die met het stemproces te maken heeft weet dat het nu veel slechter is geworden. Alleen in Den Haag doet men of het allemaal veel beter is op deze manier. Dat is helaas het politieke spel. Laat men snel aan automatisering van dit proces werken, want het is echt niet meer van deze tijd! Men rijdt met paard en wagen over een digitale snelweg en loopt hopeloos achter de feiten aan.

- m.b.t. de vraag over de klachten, is het misschien beter om naar gegronde klachten te vragen of de ruimte voor een toelichting te geven.

- Ik ben ontevreden over de opstelling van de stembus. De huidige opstelling, drie stembureauleden naast elkaar met diverse verantwoordelijkheden voorkomt dat in sommige gevallen niet goed gecontroleerd kan worden of het stembiljet "in de stembus wordt gestoken". De zgn. routing is niet handig. Beter zou zijn bij de ingang van het stemlokaal twee stembureauleden te situeren voor controle en afgifte stembiljet(ten) dat men na het uitbrengen van de stem(men) langs een daarvan gescheiden route langs de stembus loopt om het biljet in de stembus te steken en vervolgens het stemlokaal verlaat. Bij deze bus zit in die opstelling een stembureau lid die daar dan expliciet goed op kan letten. Bij de huidige opstelling komt men elkaar nogal eens tegen. Nb. op de voorlichtingsposters opstelling stemhokjes ontbrak de stembus.

- De klacht van veel stembureauleden is dat het tellen van de stemmen veel werk is en dat het na 21.00 uur als de stembureau's sluiten te veel mensen moe worden en er op die manier fouten kunnen ontstaan.

- Jammer dat het onderzoek alleen enkele feitelijkheden betreft. Op deze wijze is het geen zuivere evaluatie. Er wordt niet naar het proces en de ervaringen van de stembureauvoorzitters en -leden gevraagd. Zij zijn veelvuldig geconfronteerd met vragen van kiezers wanneer de stemcomputer weer terug komt. Er heerst groot onbegrip onder zowel kiezers, stembureauleden en -voorzitters als de ambtenaren van bureau verkiezingen over het stemmen met potlood.

- Zo snel als mogelijk de stemcomputers weer invoeren, dit proces is zeer fraudegevoelig, onefficiënt en dus duur.

- zoals ik al heb aangegeven, hebben wij 1 officiële klacht ontvangen over het niet ontvangen van de stempas. Wel hebben telefoontjes gehad van enkele burgers die geen stempas hebben ontvangen en op tijd een nieuwe konden aanvragen. Deze hebben niet geleid tot klachten. Ook over de bezorging van kandidatenlijsten zijn enkele telefoontjes geweest van burgers, dat zij deze niet hebben ontvangen. Ook deze hebben niet geleid tot het indienen van een officiële klacht.

- Bij het invullen van het opkomerspercentage kan niet in decimalen worden gevuld. De opkomst in Roosendaal was 49,45%.

- Op de vraag over de bezorging van kandidatenlijsten. Onze lijsten zijn juist bezorgd maar op een paar adressen zijn ook nog kandidatenlijsten van de Provincie Zuid-Holland bezorgd.

- Een spoedige oplossing is gewenst voor het probleem dat ontstaat door het feit dat we handmatig moeten tellen. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat het handmatig tellen van stemmen meer afbreuk doet aan de betrouwbaarheid van het aantal uitgebrachte stemmen per partij e.q. kandidaat dan dat het ooit door fraude met een

stemmachine zal gebeuren. De kans dat er onbedoelde fouten worden gemaakt met handmatig stemmen is volgens mij groter. Men probeert op een krampachtige manier een oplossing te vinden om het menselijk falen te ondervangen. Breng te stemmachine terug en het probleem is opgelost.

- opkomst percentage is 67.16 heel bijzonder dat een percentage gevraagd werd met drie posities ter beschikking.

- Wat betreft de enquête: Ik heb aangegeven dat wij geen voorlichtingsbijeenkomst hebben georganiseerd, toch moesten de vragen beantwoord worden over een voorlichtingsbijeenkomst. Zoals zovelen wil ik pleiten voor het herinvoeren van stemmachines of anderszins verlichting van het tellen van de stemmen.

- pleit voor sluiting stembureau's met een uur en een versnelde invoer stembiljetten die langs elektronische weg geteld kunnen worden.

- Ik heb ingegeven dat er geen instructie is gegeven aan de stembureauleden, vervolgens krijg ik daar toch vervolgvragen over.

- Mis een vraag over ervaringen mbt openingstijden van de stembureaus. Deze zijn in de tijd van de stemmachines uitgebreid. Nu dat er weer schriftelijk wordt gestemd wordt het wel erg belastend voor de stembureauleden en medewerkers van Burgerzaken. Het duurt nu tot diep in de nacht voordat alle werkzaamheden zijn verricht. Er wordt nu gedacht om bij volgende verkiezingen de verwerking pas de volgende dag uit te voeren.

- Graag zou ik de resultaten van de evaluatie t.z.t. van u of het ministerie ontvangen.

Question 53, Code 1: Wat was daarvan de oorzaak? (Is het in uw gemeente voorgekomen dat een stempas ten onrechte was opgenomen in het register ongeldige stempassen? ja), De oorzaak is:

- een onjuiste verwerking, niet goed gecontroleerd of er al een vervangende was aangemaakt

- omzetting in kiezerspas

- onverklaarsbaar; de stempas kon niet meteen worden geprint omdat eerst een diariet moest worden aangepast door applicatiebeheerder. De stempas opnieuw opgeroepen om te printen; vermoedelijk de ongeldige stempas uitgeprint; dit zou echter niet mogelijk moeten zijn maar ik heb geen andere verklaring.

Question 102: Waarom niet? (Heeft u instructiebijeenkomsten georganiseerd voor de stembureauleden? Ja)

- 1

- De voorzitters en plaatsvervangend voorzitters hebben wel een korte instructie ontvangen. Zij en ook de overige stembureauleden hebben alle benodigde stukken (waaronder de instructies) uitgeprint ontvangen. Als er vragen waren konden zij nadere informatie vragen.

- De stembureauleden zitten al jaren op het stembureau en we bij de vorige verkiezingen een voorlichtingsavond hebben georganiseerd.

- Stembureauleden met veel ervaring.

- zelfde stembureauleden, hadden al eerder een instructie gehad, ik ze wel het instructieboek nogmaals gestuurd

- Omdat alle mensen al eerder stembureau lid waren, velen al meerdere jaren.

- zijn voldoende met de voorschriften op de hoogte

- Wij hebben een vrij vaste club. Hierdoor is het niet nodig om steeds instructie bijeenkomsten te houden. De

eventuele nieuwe mensen krijgen een één op één instructie als zij daar na bestudering van het instructie materiaal behoefte aan hebben. Als er een langere periode tussen de verkiezingen zit of er zijn veel nieuwe zaken, dan wordt er wel een instructiebijeenkomst gehouden. De laatste keer heb ik er een gehouden toen we met het stemproces terug gingen naar de Middeleeuwen (potloodstemmen)

- Vorige instructiebijeenkomsten nog relatief kort geleden, dit keer volstaan met verstrekken van de benodigde informatie via de kennisloods
- Instructiebijeenkomst gehad bij de voorlaatste verkiezing. Dat was zo kort geleden dat wij het niet weer hebben gedaan.
- De vorige instructie die gehouden is voor de Tweede Kamerverkiezing 2010 werd recent genoeg geacht. Daarnaast bestond de stembureau bezetting voornamelijk uit de personen die in juni 2010 als stembureau lid hebben gefungeerd.
- ik heb de voorzitters apart geïnformeerd, ik zag geen aanleiding een algemene bijeenkomst te houden voor iedereen, er waren geen grote veranderingen en ik wil de mensen niet onnodig belasten.
- In 2010 zijn er voor de verkiezingen instructies verzorgd. Een instructie voor deze verkiezing werd niet nodig geacht, mede gelet op de toegezonden documentatie aan de stembureau leden.
- Omdat de werkwijze niet veel afweek met de vorige verkiezing. *Opgemerkt dient te worden dat er wel een handleiding voor stembureau leden (papier versie) aan elk stembureau lid is verstrekt.*
- Wij hebben de instructiebijeenkomst alleen voor de voorzitters georganiseerd.
- De stembureau leden zijn allemaal ervaren krachten die ook bij de Tweede Kamerverkiezing (9 juni 2010) en bij uitgeselde Gemeenteraadsverkiezing (24 november 2010) actief zijn geweest.
- Voor de verkiezing voor de leden van de Tweede Kamer, gehouden 9-6-2010, zijn instructiebijeenkomsten gehouden. Evenals voor de gemeenteraadsverkiezing, gehouden 24-11-2010 vanwege een gemeentelijke herindeling. Aangezien het bestand van stembureau leden minimaal is gewijzigd, heeft de nieuwe gemeente *Súdwest Fryslân* het niet nodig geacht voor de derde keer binnen iets meer dan een half jaar, instructiebijeenkomsten te organiseren. De stembureau leden hebben de instructie, verstrekt door het Ministerie, aangereikt gekregen. Gezien de kwaliteit van de ingevulde processen-verbaal en het minimale aantal vragen dat ons heeft bereikt, bestaat bij de gemeente SWF ook achteraf de indruk dat de stembureau leden voldoende op de hoogte zijn.
- In de maand november 2010 verkiezingen gemeenteraad gehad i.v.m. fusie. Toen een heel uitgebreide instructie bijeenkomst gehouden.
- Alle stembureau leden krijgen informatie in hun aanstellingsbrief met daarbij de leidraad voor leden van het stembureau (Procura). Ze worden gewezen op de digitale module (uheefthetvoorhetzeggen.nl) Stembureauvoorzitters worden daarnaast nog apart aangeschreven met extra info en de stembureau-instructie. Tellers krijgen de stembureau-instructie mbt het tellen. In de week voorafgaande aan de verkiezingen is er elke middag vrije inloop in het stadhuis voor het stellen van aanvullende vragen/instructie en staat er een proefopstelling van stemhokje en stembus. Hier wordt goed gebruik van gemaakt.
- Hoofdzakelijk zelfde stembureau leden. De stembureau leden vonden het niet nodig

- omdat dit bij een van de vorige verkiezingen is gedaan
- Stembureau leden hebben de digitale cursus van de NVVB website gevolgd. Daarnaast waren de stembureau leden nagenoeg dezelfde leden als bij de verkiezingen van 2010. Ze krijgen al meer ervaring in de werkzaamheden. Via de mail zijn ze op de hoogte gehouden van de allerlaatste ontwikkelingen en nieuwsbrieven.
- gang van zaken was nog voldoende bij stembureau leden bekend; voorzitters zijn schriftelijk geïnstrueerd
- stembureau leden zijn schriftelijk geïnformeerd. En informatie is digitaal internet en CD verstrekt.
- Kennis voorzitters en stembureau leden zijn op peil. Nagenoeg geen wijzigingen in de samenstelling van de stembureau maart/juni 2010 Bij de vorige verkiezingen uitgebreide voorlichting gehouden.
- Voor de tweede kamerverkiezingen van juni 2010 hadden we dat wel gedaan en bij de gemeenteraadsverkiezingen van november 2010 en de provinciale statenverkiezingen van maart 2011 waren veelal dezelfde stembureau leden ingezet.
- Heb instructie gegeven aan de voorzitters en aan nieuwe stembureau leden
- er was voldoende kennis
- Bij voorgaande verkiezingen zijn er reeds 2 instructiebijeenkomsten gehouden
- Instructieboek toegestuurd aan alle stembureau leden. Telefonisch informatiepunt aangegeven. Op elk stembureau was een ervaren voorzitter aanwezig. Uit ervaring blijkt dat er geen animo is voor een instructiebijeenkomst.
- In 2010 hebben wij twee bijeenkomsten georganiseerd. In vergelijking met vorig jaar waren er geen schokkende veranderingen. Bovendien waren het bijna allemaal mensen met ervaring. De stembureau leden hebben wij verwezen naar de instructie van het ministerie van BZK: www.uheefthetvoorhetzeggen.nl/toolkit.
- Omdat dit vorig jaar al is gebeurd en er wat betreft bezetting van de stembureau's weinig was gewijzigd. Bovendien hebben wij eigen voorlichtingsmateriaal ontwikkeld. Ook wil ik hierbij opmerken dat de gemeente Zuidhorn in het verleden nooit gebruik heeft gemaakt van stemmachines en men hier dus niet anders gewend is dan het organiseren van verkiezingen waarbij met potlood gestemd moet worden.
- in korte tijd 4 verkiezingen achter elkaar, leek me niet nodig
- Ivm fusie van de gemeente Bodegraven en Reeuwijk en de gemeenteraadsverkiezing in november 2010 was er al een instructie gehouden half november 2010
- stembureau leden zijn met de verkiezing gemeenteraad en tweede kamer uitgebreid geïnstrueerd. Daar de bezetting uit dezelfde groep stembureau leden bestond hebben wij alleen een aanvullende schriftelijke instructie gegeven.
- Bij de vorige verkiezingen al een instructie gegeven en het waren dezelfde mensen.
- Wij maken gebruik van ervaren stembureau leden die goed op de hoogte zijn
- vaste bezetting van de stembureau met grote ervaring en kennis
- Het betrof dezelfde stembureau leden als op de vorige twee verkiezingen. Wel is er een hand-out gegeven aan de stembureau leden en is instructie per cd verzonden. De invullers van de procesverbalen waren ambtenaren van de gemeente en deze hebben wel apart instructie gekregen.

- Alle stembureauleden zitten al jaren op het stembureau en hebben ruimschoots ervaring, enkele aandachtspunten zijn hen schriftelijk medegedeeld
- Een dag voor de veriezingen instrueren wij de ambtenaar-leden (een per stembureau) individueel. Daarnaast hebben alle stembureauleden een schriftelijke handleiding ontvangen.
- Voorzitters zijn persoonlijk geïnstrueerd door organisator verkiezingen
- *allemaal zelfde stembureauleden - wel op afdeling zelf indien gewenst instructie gegeven*

{NONE}

- |

{NONE}

- |

Question 140, Code 3: Instrueert u zelf of maakt u gebruik van externe trainers?, Anders, namelijk ...

- Via toegezonden stembureauinstructie
- Heb aangegeven dat er geen instructie heeft plaats gevonden. Hiervoor is geen optie in de enquête
- normaal zelf, in verband met familieomstandigheden deze keer extern
- zie antwoord bij de vraag "waarom niet"
- eigen schriftelijke instructie
- *Er is alleen instructie gegeven aan de voorzitters*
- instructieboek
- geen instructie
- In samenwerking met buurgemeenten.
- wij hebben geen instructie gedaan
- geen instructie

Question 150, Code 5: Hebt u gebruik gemaakt van de volgende middelen bij de instructie; anders, namelijk ...

- ook boekje wat te doen op verkiezingsdag al uitgeprint en meegezonden aan stembureauleden
- *De mensen zijn geweest op de digitale stembureau instructie, delen daarvan zijn in de instructie overgenomen*
-
- aangevuld met informatie BZK
- combinatie van powerPoint BZD en eigen presentatie.
- .
- zie vorige vraag
- alleen persoonlijk;vorige verkiezingen gebruik gemaakt van de instructie van bzk
- Alleen voor voorzitters. Gebruik gemaakt van de Stembureau- instructie voor de verkiezingsdag.
- voorbeeld proces verbaal
- stembureauleden zijn uitdrukkelijk geadviseerd ook de digitale instructie te raadplegen
- digitale steminstructie geadviseerd om nog eens te bekijken *naderhand*
- film over invullen proces-verbaal
- geen presentatie
- aangevuld met eigen instructie
- geen instructie gegeven (manco in de antwoorden)
- Heb geen instructie gegeven
- Voorzitters en leden konden thuis de digitale stembureau instructie gebruiken door het ter beschikking stellen van gebruikersnaam en wachtwoord.

- Presentatie door BMC aangevuld met instructiemateriaal van het Ministerie
- aanvullende info over geldige en ongeldige stemmen
- mondelinge instructie nav vragen
- nvt
- NVVB toolkit
- schriftelijk een aantal aandachtspunten aan de voorzitters toegestuurd
- mensen levens verwezen naar de site (toolkit)om e.e.a zelf na te kijken
- Schriftelijke instructieset als aanvulling op de bijeenkomsten met maatwerk voor voorzitters, leden en tellers
- geen
- bij deze verkiezing stembureauleden zelf in de gelegenheid gesteld de instructie thuis te gebruiken
- n.v.t.
- De gekregen presentatie deels aangepast aan de Middelburgse situatie
-
- interactie door slimme vragen van stembureauleden
- een oefening invullen van proces verbaal
- Zelf nog gemeente specifieke info toegevoegd.
- en o.a. schrift.stembureauinstructie meegegeven
- een eigen samengesteld naslagwerk en voor enkele voorzitters de uitgeprinte stembureau instructie van BZK (indien ze verhinderd waren te komen op de instructie).
- niet
- geen, leden zitten al jarenlang in zelfde samenstelling, instructies zijn gegeven bij de laatstgehouden gemeenteraadsverkiezing
- neen, geen instructie
- een schriftelijke handleiding.

Question 162: Hoe hebt u de stembureauleden dan geïnstrueerd?

- Eerst op partij niveau en daarna per kandidaat
- 1. 21.00 uur wordt het aantal stembiljetten vastgesteld dat in de stembus zit. 2. Sorteren op partijen, ongeldig en blanco 3. tellen van alle partijen, ongeldig en blanco met uitzondering van de grootste partij. 4. tellen van de kandidaten, met uitzondering van de grootste kandidaat
- Aan de hand van het uitgebreide Proces Verbaal
- zelf klassikaal, wij zijn er als burgemeester en ambtenaren zelf bij om te tellen, hebben maar 1 stembureau in gemeentehuis
- niet turven
- niet turven
- niet alleen dmv instructie op kennisloods NVVB
- Stembus ledigen en direct sorteren op lijst en kandidaat. Dan gaan tellen.
- Formulieren open tellen, daarna volgens instructie bzk
- de stembiljetten te tellen op lijst, daarna controle van de aantallen, daarna op lijsttrekker en kandidaatniveau en uiteindelijk turven op kandidaatniveau.
- Eerst uitvouwen, dan uitsplitsen per partij op lijsttrekker en overige. Deze stapels tellen om zodoende te vergelijken met aantal stempassen/volmachten/uitgegeven blanco stembiljetten. Gesloten tellen overgeslagen en dit later gedaan na het uitsplitsen. Scheelt 1 handeling en je hebt direct ook de voorlopige uitslag.
- Met een eigen power point presentatie met foto's en filmpjes (ondermeer uit de digitale leeromgeving) Uiteengezet van wat verwacht wordt van iedereen, van het opbouwen van het stembureau tot aan het opruimen en

netjes achterlaten van het stemlokaal. En alles wat er op een verkiezingsdag gebeurd en hoe er gehandeld en opgetreden mochten worden, evenals het tellen van de stembiljetten tot het invullen van het proces verbaal, etc etc.

• 1. Maak ruimte vrij op een tafel of de vloer 2. Leeg op deze plek de stembus 3. Zet op een tafel of de vloer de *lijstnummerbordjes op volgorde uit, idem voor ongeldige of blanco stembiljetten*. 4. Vouw de stembiljetten open en sorteer ze per lijstnummer bij de betreffende bordjes. 5. Ga per lijst als volgt te werk: a. bundel per lijst 25 biljetten met een paperclip b. tel daarna per lijst de bundels en dan de losse biljetten. Dit zijn de lijsttotalen. 6. Noteer de totalen op de : Verzamelstaat Totaal Uitgebrachte Stemmen (met potlood) 7. Bel deze uitslag z.s.m. door

- In de voorgestelde manier van tellen van het ministerie heb ik enkele stappen uitgehaald en vereenvoudigd. De einduitslag is sneller en gemakkelijker te bepalen zonder afbreekt te doen aan de vereisten.
- *selecteren op partij, dan tellen daarna splitsen op lijsttrekker e.d.*
- Via schriftelijke handleidingen.
- direct sorteren op lijstnummer, tellen, totalen lijsten telefonisch doorgeven aan gemeentehuis, dan sorteren op lijsttrekker en overig, daarna overig uitsorteren en alles weer tellen.
- meteen sorteren op lijsttrekker, rest van de partij, blanco en ongeldige stemmen en dan tellen. Na het aakkoord bevinding rest van de partij splitsen op kandidaatniveau. Ongeldige en blanco stemmen worden ook nog gecontroleerd door de voorzitter
- De stembureaus hebben een vast telpatroon welke goed werkt. *Dit moet je niet gaan doorkruizen met een verplichte nieuwe methode.*
- geen instructie gegeven
- Een de leden zelf gelaten of dat ze eerst alles tellen of gelijk een splitsing maken in lijsttrekker en "rest".
- Gewezen naar de stembureauinstructie. Op vragen geantwoord tijdens de presentatie. En de best mogelijke telmethoden te realiseren.
- eerst openvouwen (ivm inelkaar geschoven biljetten)
- eerst tellen aantal per partij, controleren aantallen en daarna uitsplitsen per kandidaat
- gelijk tellen op partijniveau, daarna op kandidaatniveau.
- direct openvouwen en sorteren op lijsttrekker en overige kandidaten per partij
- niet.
- *nvt*
- De stembureauleden vouwen alle stembiljetten open en leggen alles van een bepaalde partij op één stapel. Deze stapel wordt geteld. Dit levert een voorlopige uitslag per partij op. Daarna wordt uitgesplitst naar lijsttrekker en anderen van die partij. De stembureauleden richten dit proces in naar eigen goeddunken.
- We hebben ze gewezen op de in de BiZa instructie aangegeven werkwijze, maar vanwege efficiëntieredenen en het verplicht gebruik van de turflijst hebben wij ze verteld dat de formulieren ook direct opgevouwen kunnen worden. De dubbelcheck zit hem erin dat alle bundels met stembiljetten van te voren geteld zijn.(!!!) *Gedurende de dag werd geturfd hoeveel stembiljetten utgereikt en in de stembus gedeponeerd werden.*
- De stembureaubezetting is sinds jaren ongeveer ongewijzigd. Zij hebben hun eigen telwijze: stembiljetten openen: sorteren op partij en tellen totalen. Daarna sorteren

op kandidaat en tellen. Heb vorige keer aangegeven te tellen zoals geïnstrueerd door ministerie, echter ze zijn zo op elkaar ingespeeld, dat een eigen telwijze gehanteerd wordt, mede gezien de vele verkiezingen achter elkaar. Ik wil ook niet teveel verandering aanbrengen/opdringen in hun eigen werkwijze. Deze wijze heeft nog nooit tot problemen geleid.

- Eerst op partijniveau; daarna lijststrecker en overige kandidaten per partij; vervolgens turflijst invullen.
- Niet eerst gesloten tellen. Rest wel hetzelfde.
- eerst alle stembiljetten tellen die in de stembus zijn aangetroffen daarna stembiljetten selecteren op partijniveau, daarna alle stembiljetten op kandidaat sorteren, te beginnen met de lijsttrekker
- Met de ervaring van de voorzitters, het tellen mbv de film duurt veel te lang
- Gezien de wetgeving die identiek was ten opzichte van de verkiezingen van afgelopen jaar is er maar een instructie-bijeenkomst geweest.
- *gesloten tellen niet laten uitvoeren*
- alles bij ja, behalve turven op kandidaatniveau
- - mbv presentatie - verwijzing naar digitale informatie - bij de uitnodiging duidelijke gesteld dat het bijwonen een verplichting is.
- zie antwoord op eerder gestelde vraag inzake instructie
- openvouwen, per partij lijsttrekkers apart op een stapel en voorkeurstemmen apart op een stapel, dan tellen per partij, dan voorkeurstemmen uitsplitsen.
- Wij hebben een eigen telprogramma ontwikkelt. Per stembureau wordt een telcoördinator aangewezen en deze wordt apart geïnstrueerd (2 dagen voor de verkiezingen).
- De stembureauleden kennen de film van het ministerie over het tellen. Maar sommige stembureaus hanteren een eigen methode die zij zelf prettig vinden.
- Na openen stembus direct uitsorteren op lijst (partij). per lijst twee stapels maken (een met de lijsttrekker en een met de overige kandidaten), dan de twee stapels tellen (geeft totaal per lijst), daarna de stapel met de overige kandidaten via de turflijst afwerken.
- Voor het tellen heb ik de stembureauleden geïnstrueerd dat ze meteen de lijsten moeten uitsplitsen met lijsttrekker en overigen. Zodoende hebben ze meteen al een uitsplitsing van de partijen. Kloppen de aantallen per partijen met de totale aantallen, dan kunnen ze direct gaan sorteren per kandidaat. Op deze manier doen we dit al jaren en het werkt heel goed.
- eerst openvouwen, daarna sorteren op lijsttrekker en de rest en dan tellen. Eerst de lijsttrekkers en de rest tellen voor de *snelstelling (i.v.m. de presentatie) daarna alle voorkeurstemmen tellen.*
- Conform de instructie van het Ministerie, m.u.v. het turven van de stemmen. Dat hebben we aan de stembureauleden overgelaten.
- gebruiken eigen methode of handleiding

Question 172: Welke? (Hebt u nog andere richtlijnen, handreikingen, leidraden etc. aan de stembureauleden verstrekt? Ja)

- leidraad stembureauleden van Procura
- Instructie voor de stembureauleden, verwezen naar www.uhecfsthetvoorhetzeggen.nl en [nvvv.kennisloods](http://nvvv.kennisloods.nl)
- we hanteren een handleiding over de gang van zaken specifiek gemaakt voor de gemeente schijndel
- Kieswet/besluit stembureau-editie Handreiking stembureaus Procura

- eigen samenvatting van de diverse instructies en voorbeelden tot één boekje
- FAQ's vanuit vorige verkiezingen en leidraad voor het stembureau van Procura.
- Door BiZa verschaft materiaal van de voorgaande verkiezing
- Hand-out Ministerie Interne mededelingen (bijv. telefoonnummers buiten kantooruren op de verkiezingsdag, ingang locatie voor afhalen stemmaterialen) A4 met beknopte aandachtspunten
- Een eigen korte instructie.
- De leidraad die door het ministerie is uitgegeven.
- Leidraad stembureauleden en een eigen verkorte versie
- een schriftelijke instructie, naar gemeentelijk gebruik geschreven
  - wat is een (on)geldige stem? voorbeeld stempas (voor- en achterzijde) brochure geldige identiteitsdocumenten kieswet en kiesbesluit leidraad stembureau stembureau-instructie voor verkiezingsdag
- Richtlijnen voor stembureauleden Kieswet
- steminstructie
- Met name met betrekking tot wat er aan het eind van de avond ingeleverd moet worden, hoe stukken ingeleverd moeten worden. Ook over orde en handhaving, schorsing, verwijzing naar andere stemlokalen, catering, presentiegelden, hoe om te gaan met media, etc.
- eigen richtlijnen
- Overzicht van de kiesraad wat is een geldige en/of ongeldige stem (voorbeelden)
  - aangeraden extra te raadplegen kennisloods.nl
  - zg. placemat, eeb formulier op A0 papier met daarop in het kort richtlijnen van de in te nemen documenten, waar deze in het PV genoteerd moeten worden en hoe en waarin deze ingepakt moeten worden. Indien gewenst kan een voorbeeld digitaal toegestuurd worden.
- .
- Leidraad voor het stembureau instructie stembureauleden van Min BZK
- Leidraad voor het stembureau (boekje van Procura) en een eigen handleiding met hoofdzakelijk huishoudelijke mededelingen.
  - eigen gemaakte instructie en meest gestelde vragen
  - info over aandachtspunten verkiezingen over:
    - TELEFONISCH DOORBELLEN VAN DE UITSLAG;
    - CONTROLE IDENTITEIT KIEZER;
    - REGISTER ONGELDIGE STEMPASSEN;
    - VOLMAGT; INDIVIDUEEL UITBRENGEN VAN DE STEM; PROCESVERBAAL; VERZEGELEN; INLEVEREN BIJ DE AFDELING BURGERZAKEN;
    - PROCESVERBAAL, STEMBUREAUKOFFER EN DE VERZEGELDE PAKKEN;
    - ROKEN OP HET STEMBUREAU; BEREIKBAARHEID AFDELING BURGERZAKEN
- Leidraad voor het stembureau van Procura.
- Het inzetten van goed opgeleide ambtenaren voor de telling
- De link naar de instructie op de toolkit
- invullen procesverbaal, checklist en een procesverbaal
- Leidraad voor het stembureau Editie 2011 (Procura)
- *Schriftelijk geadviseerd op website NVVBkennisloods* de instructie en overige info door te nemen. Op papier verstrekt als mensen geen beschikking over pc of internet hadden. Ook het leidraad voor stembureauleden is toegestuurd
- Leidraad stembureau van procura
- instructie over ongeldige stemmen (voorbeelden van de Kiesraad)
- Een eigenhandig geschreven instructie / overzicht te verrichten werkzaamheden
- leidraad stembureauleden
- eigen instructiemateriaal
- De Leidraad voor het stembureau. Een zelf samengesteld kort overzicht met informatie.
- stembureau-instructie boekje en de checklist stembureau van ISS.
- Stappenplan en eigen instructies
- Interne richtlijnen over het doorgeven van voorlopige uitslagen, de maatlijdvoorziening, hoe te handelen als er vragen zijn etc.....
  - Handleiding over tussentijds doorbellen uitslagen per partij en over aanbieden stukken.
- de Leidraad en de link naar uheefthetvoorhetzeggen.nl/toolkit
- leidraad zat in koffer stembureau, bij instructie powerpoint op papier uitgedeeld
- leidraad voor het stembureau editie 2011 Procura, eigen instructiekaart en: stembureau-instructie voor de verkiezingsdag van BZK
- Werkafspraken om te komen tot een snelle voorlopige uitslag op partijniveau, praktische handreiking 'wie doet wat'.
- Stembureau-instructie voor de verkiezingsdag (BZK)
- Papieren leidraad voor stembureauleden Gewezen op de website "[uheefthetvoorhetzeggen/toolkit](http://uheefthetvoorhetzeggen.nl/toolkit) alwaar de digitale instructies stonden
- Eigen verkorte handleiding
- leidraad stembureau en de kieswet
- Tips en aanbevelingen vanuit ervaringen van eerder gehouden verkiezingen
- Kennisloods NVVB
- Leidraad verkiezingen
- stappenplan toelaten kiezer (toolkit) voorbeeld stempas (adhv sheet toolkit presentatie)
- De handreikingen e.d. geleverd door het ministerie
- Leidraad voor het stembureau (uitgave van Procura)
- werkwijze op hand-out
- Op schrift gestelde instructie
- de leidraad en de stembureau-instructie
- Een handout van de PPP van Min, concept PV en een aangepast stappenplan van voorgaande verkiezingen
  - Leidraad voor het stembureau (uitgave Procura)
  - De handleiding van Procura.
  - Boekje instructie voor stembureauleden
  - instructie CD-rom en leidraad
  - powerpointpresentatie, stembureauinstructie en verwezen naar de site [uheefthetvoorhetzeggen](http://uheefthetvoorhetzeggen.nl).
  - eigen instructies, leidraad voor het stembureau
  - mbt. procedures, bezetting, legitimatie
  - een lijst met aandachtspunten voor stembureauleden
  - een lijst met interne afspraken de pp presentatie voor degenen die niet aanwezig konden zijn bij de presentatie
  - leidraad voor stembureauleden
  - Leidraad stembureau
  - Leidraad stembureauleden, doorlopen van procesverbaal waarbij iedereen een kopie van een fictief PV heeft gekregen.
  - Handout en checklists voor overdag en de avond
  - Van elke partij een bordje gemaakt voor het uitsorteren van de stembiljetten. Dit kan fouten voorkomen

- identiteitsbewijzen, kiezerspassen, plaatsen van de stembokjes.
- De leidraad voor de leden van het stembureau. standaarduitgave van Procura en de handout van BZK is ook aan ieder stembureau lid toegezonden.
- -
- instructieboek met voorbeelden van de externe instructeur
- leidraad voor het stembureau leden, instructieboek
- info m.b.t. de indeling van de dag, hoe laat men de stemtrommel moet halen, catering en na afloop van de dag.
- Leidraad, instructie in boekvorm
- -
- Een printscreen van de website van de toolkit, zodat men zelf de instructie kan downloaden en overig materiaal kan bekijken.
- Boekwerk Instructie
- voorbeelden ongeldige en geldige stemmen. info websites
- stembureauinstructie van het ministerie
- aanvullende checklist, overzicht geldige en ongeldige stembiljetten
- Leidraad voor het stembureau van Procura ed. 2011
- Uitgave Procura
- Stembureau-instructie voor de verkiezingsdag van het ministerie
- Kieswet, Leidraad van Procura, voorbeelden van geldige en ongeldige stembiljetten, stembureau-instructie voor de verkiezingsdag van het Ministerie van Binnenlandse Zaken.
- Voorbeelden geldige en ongeldige stemmen. Eigen ppt-presentatie met eigen voorbeelden van hoe een groene volmacht, kiezerspas en volmacht er uit ziet enz.
- eigen instructie
- handleiding van ministerie, zelf ontworpen overzicht met gemeenten uit de provincie (ivm kiezerspas) handout van zelf opgestelde presentatie. Daarin is o.a. ook de kennisloods opgenomen zodat men thuis nogmaals de instructies kan doornemen.
- Leidraad voor het stembureau / Procura
- info over blanco, geldige en ongeldige stemmen met voorbeelden
- stembureau-instructie (ministerie) leidraad voor het stembureau (procura) eigen aanvullende instructie
- eigen powerpointpresentatie meegegeven en de leidraad instructie stembureau
- leidraad, identiteitsdocumenten, wenken stemstembureau leden, kopie instructie stembureau leden
- OP veler verzoek: de belangrijkste punten op één A-4.
- leidraad stembureau
- leidraad MinBiZa
- Diverse boekjes die via procura en het ministerie worden uitgeleverd. Zoals leidraad voor de stembureau leden.
- Instructies die de plaatselijke omstandigheden betreffen: de leidraad, de handleiding en communicatiegegevens in geval van calamiteiten. Per stembureau was er een draaiboek met alle afspraken m.b.t. de locatie en voorzieningen.
- Eerst de tafel ontdoen van alles wat het tellen kan belemmeren, zoals niet uitgegeven stembiljetten. Niet met elkaar in discussie gaan over de te volgen methode. De vz. bepaalt!!
- Leidraad stembureau leden (PROCURA) Beknopt overzicht werkzaamheden stembureau leden (eigen productie)
- De presentatie is meegegeven. Daarnaast is de leden gewezen op de digitale instructie om die te volgen.
- Gemeente-gebonden instructie: heeft o.a. betrekking op het rouleren van de stembureau leden en het bepalen van de voorlopige uitslag.
- Leidraad voor het stembureau van Procura en de papieren stembureau-instructie
- Stembureau-instructie voor de verkiezingsdag van Min. van BZK (papieren uitgave).
- Eigen gemaakte uitleg/instructie. Lijst van aanwezige documenten.
- stembureau editie kieswet en kiesbesluit; leidraad voor het stembureau; stembureau-instructie voor de verkiezingsdag
- hand-out van de presentatie
- verwijzing naar: - uheefsthetvoorhetzeggen.nl - nrvbkennisloods.nl * stembureau-instructie * film stemtelling * stembureau-instructie voor stembureau leden (blauw-wit boekje) - zelfgemaakt "kladblok" op geel papier - eigen voorbeeld invullen PV
- bordjes met lijstnummers te plaatsen - de lijsttrekker en de overige op de lijst vermelde personen apart sorteren.
- Leidraad stembureau van procura
- handleiding gemeentelijke instructie.
- Beknopte schriftelijke instructie met een afschrift van het proces-verbaal en turflijsten.
- stembureauinstructie
- wij verstrekken aan de stembureau leden een instructiefolder met informatie over de gang van zaken op de verkiezingsdag (ophalen stembescheiden, openen stembureau, toelaten kiezers) de telling, het invullen van het proces-verbaal en het inpakken en inleveren van de stembescheiden.
- eigen instructie
- instructie stembureau leden
- Kieswet en kiesbesluit, leidraad voor het stembureau, steminstructie voor de verkiezingsdag. Deze bescheiden zitten ook in de koffer voor het stembureau. Tevens verwijzen wij naar een aantal internetsite's.
- een eigen schriftelijke instructie die is meegezonden met de benoemingsbrief
- Brochure leidraad voor het stembureau en per brief
- Zelf gemaakte attentiepunten voor de verkiezingen
- instructieboek
- boekje "Leidraad voor het stembureau" uitgegeven door Procura diverse overige instructies ter aanvulling op de aangeboden instructies van BZK, via e-mail en schriftelijk aangeboden aan de 3 verschillende categorieën stembureau leden
- zelf gemaakte handreiking
- Stembureau instructie voor de verkiezingsdag
- extra aandachtspunten wegens verkiezing Prov. Staten
- Boekje Procura. Eigen gemaakte handleiding.
- Een "tafel placemat", deze kon op de tafel gelegd worden en worden gebruikt om de stempassen uit te splitsen en turven.
- check list, voorbeeld proces-verbaal
- Kieswet en Kiesbesluit, Leidraad voor het stembureau, Stembureauinstructie voor de verkiezingsdag, Brochure geldige identiteitsdocumenten.
- de door het ministerie op de website, u heeft het voor het zeggen.nl aangereikte documenten

- informatieset geleverd door procura (oa boekje kieswet), eigen A4 met belangrijkste punten mbt handhaven orde stembureau en gedrag stembureauleden
- mbt verpakken materiaal, inleveren proces-verbaal en verzegelde pakken, inrichting stemlokaal
- Intern ontwikkeld materiaal, leidraad Procura, brochure handleiding instructie stembureau
- eigen samengesteld naslagwerk met vragen en antwoorden.
- leidraad stembureau en de uitgave van het ministerie BZK
- Leidraad voor het stembureau (Procura) Eigen documentatie
- leidraad voor stembureauleden van onze software leverancier
- De powerpoint van de vorige verkiezingen aangepast handout meegegeven. Persoonlijke instructie op het stembureau gedurende de dag. De invuller van het procesverbaal is enkele dagen voor de verkiezingen nog geïnstrueerd. Kieswet gegeven en andere documentatie op het stembureau aanwezig
- eigen samenvatting (handleiding) en eigen tellijsten, eigen kladstaat proces verbaal
- nieuwsbrief instructie van het ministerie
- brief aan voorzitter met aantal praktische handreikingen zoals ophalen van documenten, verdeling werkzaamheden, aanleveren van documenten en stembescheiden etc.
- Een opzet voor een korte telinstructie (op 1 A4)
- Een zelfgemaakte schriftelijke handleiding en de leidraad voor het stembureau (van Procura).
- stembureauinstructie folder identificatie documenten plattegrond indeling stembureau
- De handreiking die door het ministerie was aangereikt (stembureau-instructie voor de verkiezingsdag)
- Diverse zaken voor wat betreft volgorde en de wijze waarop men met eventuele problemen zou moeten omgaan.
- de handout van de eigen powerpoint-presentatie
- voorbeeld proces-verbaal met uitgebreide instructie over invullen, links naar websites van kennisloods nvb voor instructie-filmpjes
- eigen ontwerp
- Leidraad voor het stembureau
- Informatie die belangrijk is voor de dag zelf. Laatste aandachtspuntjes en tips.
- leidraad voor stembureauleden
- Leidraad voor het stembureau Extra toelichting voor stembureauleden
- eigen handleiding
- het instructieboekje van het Ministerie en een begeleidend schrijven met onze eigen regels.
- Leidraad Ministerie, hand-out presentatie.
- Telhulpmaterialen, duidelijke werkverdeling, ervaringen vorige verkiezingen besproken
- zelf gemaakt
- Leidraad voor het stembureau van Procura
- een uitgave met Haarlemmermeer-eigen instructies

Question 182: Wat was de oorzaak hiervan? (Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan m.b.t. de bezorging van stempassen (i.e. dat stempassen niet (tijdig) zijn bezorgd? ja)

- Opmerkingen op het kunnen inzien (op afstand) in de stemboekjes en waarom deze niet door bv een gordijntje mogen worden afgeschermd. Dit zien de kiezers nml enkele

keren per jaar op het Journaal en men verwacht dit dus ook hier.

- de oorzaak is niet achterhaald. Een straat heeft geen stempassen ontvangen. We hebben de stempassen ingetrokken en nieuwe gemaakt en bezorgt
- een postbode is ziek geworden. Uiteindelijk zijn de stempassen op vrijdag 25 februari 2011 alsnog verspreid.
- geen juiste bezorging door TNT
- geen juiste bezorging door TNT
- Het niet bezorgen van stempassen in een bepaald postcode gebied
- We zijn momenteel in gesprek met TNT om de oorzaak te achterhalen. Een aantal straten (1 postcodegebied) in Huissen hebben geen stempas ontvangen.
- Vermoedelijk bij de ontvanger tussen de restpost/reclame geraakt en weggegooid.
- Voor 3 straten waren geen stempassen aanwezig. Drukker gaaf aan dat ze gedrukt waren en bezorgers gaven aan dat ze niet hadden ontvangen. Wij hebben voor al die personen in die 3 straten een vervangende stempas gemaakt; vandaar dat er zoveel personen staan opgenomen in het ROS.
- er zijn een aantal stempassen verbrand door een medewerker van de postbezorging. De bewoners van de buurt waar deze bezorgd zou moeten hebben hebben allemaal een brief ontvangen en er zijn zoveel mogelijk vervangende stempassen afgegeven.
- Verkeerde bezorging van een wijk met kandidatenlijsten bestemd voor een andere gemeente
- Enkele kiesgerechtigden hebben aangegeven dat zij geen stempas hadden ontvangen. Het gros heeft een vervangende stempas kunnen ontvangen. Er zijn geen concrete oorzaken voor de incidentele kiesgerechtigden die hun stempas niet hebben ontvangen.
- Er zijn in 7 straten geen stempassen bezorgd. Veel van deze mensen hebben een vervangende stempas aangevraagd.
- In meerdere straten in een wijk zijn de stempassen niet bezorgd door een slordige TNT medewerker

Question 183: Welke maatregelen heeft u genomen om te zorgen dat deze kiezers hun stem konden uitbrengen? (Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan m.b.t. de bezorging van stempassen (i.e. dat stempassen niet (tijdig) zijn bezorgd? ja)

- geen, alles was conform (de verouderde) voorschriften die geen gordijntjes toelaten.
- we hebben de stempassen ingetrokken en nieuwe stempassen gemaakt en bezorgt
- n.v.t.
- vervangende stempas aangemaakt
- vervangende stempas afgegeven
- Nieuwe vervangende stempassen verstrekt.
- overgedragen aan de burgemeester.
- Een vervangende stempas toegezonden.
- Vervangende stempassen gemaakt en persoonlijk bezorgd.
- vervangende stempassen afgeven
- Alsnog binen 24 uur de goede laten bezorgen
- Vervangende stempassen verstrekken tot en met 28 februari 17:00 uur.
- vervangende stempassen gemaakt. TNT gebeld.
- Er zijn vervangde stempassen aangemaakt.

Question 184: Welke maatregelen bent u van plan te nemen om in de toekomst te voorkomen dat dergelijke incidenten zich opnieuw voordoen? (Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan m.b.t. de bezorging van stempassen (i.e. dat stempassen niet (tijdig) zijn bezorgd? ja)

- geen
- Als de oorzaak niet te achterhalen is kun je ook geen maatregelen nemen om dit te voorkomen.
- afspraak te maken met bezorger over de termijn en de controle hier op.
- niet te voorkomen
- niet te voorkomen
- Die vraag kan beter gesteld worden aan de TNT
- Een publicatie op website en gemeentenuws wanneer stempassen verzonden zijn.
- Geen(niet te wijten aan de gemeente).
- Ontvangende stempassen controleren.
- er is aangifte gedaan. Gesprekken met postbezorging zijn geweest.
- vertrouwen op TNT post en neem steekproeven
- We hebben opnieuw de adressen genoteerd van de kiesgerechtigden waarbij de melding is doorgegeven. Aan de leverancier van onze stempassen, wordt uitdrukkelijk verzocht extra aandacht te schenken aan deze adressen.
- voorlichting in de krant en op de website, wanneer de stempassen bezorgd moeten zijn.
- Met TNT evalueren hoe we dit in de toekomst kunnen voorkomen.

Question 192: Wat was de oorzaak hiervan? (Zijn er in uw gemeente kiezers geweest aan wie meer dan één stempas is verstrekt door uw gemeente, dan wel door u en een andere gemeente? ja)

- Betrof 1 persoon. Was op de dag van de kandidaatstelling verhuisd naar andere gemeente. 1 stempas ingenomen.
- Verhuizing in andere gemeente was te laat verwerkt.
- ambtbericht inmiddels gestuurd. verhuizing rond dag van kandidaatstelling
- Utrecht heeft na de datum kandidaatstelling nog een persoon opgevraagd en zelfstandig zonder ons in te lichten een stempas uitgereikt.
- Bij printservice Datab is voor 1 persoon 2x exact dezelfde kaart geprint en verzonden. De andere partner op hetzelfde adres had geen pas ontvangen. Dit werd pas geconstateerd op het stembureau (daar werden de enveloppen pas open gemaakt door betrokkenen).
- verhuizing rond datum kandidaatstelling
- Cyclus intergemeentelijke verhuizing pas afgerond na datum kandidaatstelling
- vermissing
- Een persoon die vertrokken was op 18 januari naar een andere gemeente

Question 193: Welke maatregelen heeft u genomen om te zorgen dat deze kiezers hun stem (eenmalig) konden uitbrengen? (Zijn er in uw gemeente kiezers geweest aan wie meer dan één stempas is verstrekt door uw gemeente, dan wel door u en een andere gemeente? ja)

- 1 stempas ingenomen/lijst RIS
- Met die gemeente gebeld en rechtgezet. Kiezer is hiervan op de hoogte gesteld.

- Register Ongeldige stempassen continu updaten. Ook opgenomen om actief te kijken naar te laat verwerkte vestigingen uit andere gemeenten
- Wij hebben de pas hier ingenomen
- Betrokkene heeft 1 keer kunnen stemmen en de partner ook.
- overleg met andere gemeente en opname in RIS
- in de beide gevallen waarbij dit is geconstateerd, betrokkene aangeschreven en stempasnummer ongeldig gemaakt en opgenomen in Register van ingetrokken stempassen.
- afgeven van vervangende stempas
- We hebben de stempas terug laten sturen.

Question 194: Welke maatregelen bent u van plan te nemen om in de toekomst te voorkomen dat dit zich opnieuw voordoet? (Zijn er in uw gemeente kiezers geweest aan wie meer dan één stempas is verstrekt door uw gemeente, dan wel door u en een andere gemeente? ja)

- Maken selectie
- Wanneer kiezers rond de datum kandidaatstelling verhuizen is dit niet te voorkomen. Wellicht dat het BPR hierover met gemeenten kan communiceren in die zin dat ze voor de verkiezingen hiervoor aandacht vragen bij alle gemeenten in Nederland
- zie ambtsbericht
- n.v.t.
- Contact opnemen met Datab en bespreken hoe dit kan binnen hun proces (in bestand en kiesregister kwam persoon maar 1x voor)
- geen andere dan hiervoor genoemd
- Via selectieprocedure GIBA
- bij evaluatie verkiezingen worden klachten over de bezorging van de stempassen meegenomen
- geen

Question 212: Wat was de oorzaak hiervan? (Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan m.b.t. de bezorging van de kandidatenlijsten (b.v. fouten op de lijst, niet tijdig bezorgd, verkeerde lijst bezorgd?). ja)

- In twee straten zijn kandidatenlijsten bezorgd van de gemeente Valkenswaard i.p.v. Veghel. Oorzaak kan liggen bij TNT Post (verwisseling van aangeleverde kandidatenlijsten) of bij de drukker (foutieve kandidatenlijsten aangeleverd). Het is achteraf moeilijk te achterhalen waar de oorzaak ligt.
- TNT heeft een pakketje HAH-biljetten van de buurgemeente bezorgd in een bejaardenhuis
- Verkeerde verzending via TNT.
- Enkele verzorgingstehuizen hadden slechts 1 kandidatenlijst ontvangen. Afstemming met TNT
- foutieve bezorging door TNT
- TNT heeft een aantal in de verkeerde gemeente bezorgd
- verm. TNT-post bezorging
- kandidatenlijsten van buurgemeente bezorgd in onze gemeente door TNT
- Onbekend.
- Geen idee. Op een aantal adressen was de kandidatenlijst niet bezorgd. Het is aan TNT doorgegeven.
- Fouten in bezorging door TNT-post. Een groot aantal kandidatenlijsten is niet bezorgd in het buitengebied van deze gemeente. Een aantal kandidatenlijsten van de

gemeente Vorst is abusievelijk bezorgd in de gemeente Deventer.

- Weet ik niet, kan beter aan de TNT gevraagd worden. Zij hebben de kandidatenlijsten niet goed bezorgd.
- Bezorging door TNT van kandidatenlijst van buurgemeente Boxmeer in een kerdorp van Cuijk. Een deel van de wijk Padbroek te Cuijk geen kandidatenlijsten ontvangen.
- TNT. Hebben dit tijdig hersteld (we hadden nog reserve exemplaren)
- de burgers krijgen de kandidatenlijsten te laat vinden ze ondanks de landelijke bezorging op dezelfde dag
- Geen goede bezorging TNT post
- Oorzaak in onderzoek bij TNT post.
- De bezorging in een klein gedeelte van de gemeente was door de postbezorger niet goed ingepland. Er is zoveel mogelijk getracht alsnog de kandidatenlijsten voor de dag van de verkiezingen bezorgd te krijgen. dit is helaas niet 100 % gelukt.
- TNT post heeft kandidatenlijsten van de gemeente Brielle in een deel van de gemeente Westvoorne bezorgd. Dit is een vaker voorkomend probleem. Door een ander soortmethode volgend jaar belooft TNT post dat dit niet meer voor zal komen.
- Door fout TNT werden kandidatenlijsten van de buurgemeente in een dorp bezorgd, hierop staan op de achterkant natuurlijk andere stemlocaties. (was al de tweede keer!)
- zie oorzaak stempassen. De kandidatenlijsten zijn gelijktijdig bezorgd met de stempassen. Voor hen die geen stempas ontvangen hadden, hebben dus ook geen kandidatenlijst ontvangen.
- in een deel van de gemeente zijn kandidatenlijsten van nabuurgemeente Niedorp bezorgd
- TNT heeft bij de gemeentegrens moeite om juiste kandidatenlijsten te bezorgen, verwisseling van gemeente.
- bezorging TNT (op zeker één adres met achterzijde van een verkeerde gemeente)
- op de maandag voor de verkiezingen ontvingen wij de eerste klachten. Ik heb toen onmiddellijk aan de bel getrokken bij TNT-post. Ik kreeg na wat heen en weer gebel te horen dat de postbodes een hele stapel met kandidatenlijsten waren vergeten te bezorgen en dat dit *alsnog zou gaan gebeuren*. Op de dag van de verkiezingen klaagden de kiezers op de stembureaus over het niet ontvangen van kandidatenlijsten. Het ging om tientallen klachten. N.a.v. deze klachten heb ik wederom aan de bel getrokken bij TNT. Die hebben hun fout erkend en hebben een korting toegepast op de factuur.
- TNT heeft een aantal (zo rond de 25 stuks) kandidatenlijsten binnen onze gemeente bezorgd die van de buurgemeente waren.
- zie eerder vraag
- Uit één flatgebouw gaven meerdere bewoners aan geen kandidatenlijst te hebben ontvangen. Andere bewoners gaven echter aan de lijst wel te hebben ontvangen. Zekerheidshalve is in de hele flat nogmaals de kandidatenlijst bezorgd.
- te late levering door leverancier doordat hoofdstembureau de proefdruk later goedkeurde.
- onachtzaamheid bezorgdienst
- Foute bezorging door TNTPost.
- Bezorging van kandidatenlijsten van een buurgemeente.
- TNTpost heeft verzuimd om de lijsten te bezorgen in een postcodegebied in Bommerbroek.

- Oorzaak: bezorging moest vanuit twee bezorgingspunten van TNT georganiseerd worden; dit is op 1 punt niet goed gegaan: ongeveer 2000 kandidatenlijsten werden in Lelystad bezorgd.
- In het dorp Loo (Gld.) bleek dat de kandidatenlijst niet bezorgd was. Dat werd pas duidelijk één dag voor de verkiezingen, zodat er helaas ook geen herstel meer mogelijk was. Uit een onderzoek van TNT Post is naar voren gekomen dat de bezorger in dat dorp gewoon verzuimd heeft om de kandidatenlijsten te bezorgen. Deze bezorger is op non-actief gesteld door TNT Post. De gemeente heeft ook een excuusbrief van TNT Post ontvangen.
- door onjuiste bezorging hebben een aantal kiezers geen kandidatenlijst gekregen
- Dezelfde 7 straten eerder genoemd w.b. de stempassen.
- De laatste dag voor de verkiezingen is ons ter hore gekomen dat de kandidatenlijsten in een wijk van een van de dorpen niet bezorgd zijn.

Question 213: Welke maatregelen heeft u genomen om het probleem recht te zetten? (Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan m.b.t. de bezorging van de kandidatenlijsten (b.v. fouten op de lijst, niet tijdig bezorgd, verkeerde lijst bezorgd?). ja)

- Direct een bericht geplaatst op onze website. Contact opgenomen met TNT, zij hebben een dag daarna in de betreffende straten *nieuwe kandidatenlijsten bezorgd*. Afdeling KlantContactCentrum op de hoogte gebracht zodat vragen van burgers beantwoord kunnen worden en een nieuwe kandidatenlijst of meegegeven of toegestuurd kan worden. Burgemeester geïnformeerd via interne memo. Op de betreffende stembureaus op 2 maart paaseitjes neergezet om kiezers tegemoet te komen.
- Nieuwe HAH bijlatten bezorgd
- Geen.
- Zelf meerdere exemplaren bezorgd bij de desbetreffende zorginstellingen.
- contact gehad met buurgemeente en TNT TNT heeft nabezorgd
- Contact opgenomen met TNT. Zij hebben de fout hersteld.
- nog geen
- Hiervoor was onvoldoende tijd om burgers persoonlijk in te lichten. Via de eigen site en het Dagblad. TNT gevraagd naar de oorzaak
  - Alsnog kandidatenlijsten verstuurd.
  - Erworden altijd goede afspraken gemaakt met TNT. Voor de volgende keer zullen we weer de nadruk leggen op de goede bezorging van de verkiezingspost.
- 1) Met TNT-post contact opgenomen naar aanleiding van 3 telefoontjes uit Deventer. Dorp Steenkamer in de gemeente Voorst bleek vergeten: daar is alsnog bezorgd. 2) Burgers uit andere delen van het buitengebied van de gemeente, die gemeld hebbend dat ze geen kandidatenlijst hebben ontvangen hebben wij er een toegestuurd. Er hebben 4 mensen gebeld en er zijn waarschijnlijk meer dan 1000 bijlatten niet bezorgd.
- Kandidatenlijsten nagezonden naar de adressen van de 'klagers'.
- Geen. Dit werd bekend op de dag van de verkiezing.
- na bezorgd
- uitleg gegeven dat de lijsten landelijk op dezelfde dag worden bezorgd.
- Bij klachten/opmerkingen alsnog toegestuurd.

- Het probleem is op de verkiezingsdag ter kennis gebracht, waardoor herstel niet mogelijk was.
- Overleg met de postbezorger om het gebied alsnog te bezorgen en verwijzing naar de site van de gemeente Meppel
- TNT post hierover opheldring gevraagd en TNT post zal maatregelen treffen. Zie voorgaand antwoord.
- TNT verwittigd, volgende keer vooraf op wijzen.
- alsnog toegestuurd
- dit probleem kwam pas naar voren op de dag van de verkiezingen. Kiezers melden deze fout op het stemburo op 2 maart. TNT is op de hoogte gebracht van deze foutieve bezorging
- klacht ingediend bij contactpersoon TNT
- Bewoner verwezen naar gemeentelijke website over de locaties van de stembureaus en overige gemeentelijke informatie.
- op de maandag voor de verkiezingen ontvingen wij de eerste klachten. Ik heb toen onmiddellijk aan de bel getrokken bij TNT-post. Ik kreeg na wat heen en weer gebel te horen dat de postbodes een hele stapel met kandidatenlijsten waren vergeten te bezorgen en dat dit alsnog zou gaan gebeuren. Op de dag van de verkiezingen klaagden de kiezers op de stembureaus over het niet ontvangen van kandidatenlijsten. Het ging om tientallen klachten. N.a.v. deze klachten heb ik wederom aan de bel getrokken bij TNT. Die hebben hun fout erkend en hebben een korting toegepast op de factuur.
- TNT heeft de dag erna de goede kandidatenlijsten bezorgd.
- zie eerder vraag
- OPnieuw bezorgen. Zie antwoord op vorige vraag.
- nalevering door middel van individuele bezorging
- kandidatenlijsten op het juiste adres bezorgen
- Als de burger hierom vroeg, nieuwe kandidatenlijsten toegezonden.
- Opdracht aan TNT gegeven om in betreffend dorp de juiste kandidatenlijsten alsnog te bezorgen.
- Omdat de melding pas op middag en avond voor verkiezingen bij gemeente binnenkwam, konden er geen lijsten meer verstuurd worden. Wel zijn klagers er op gewezen dat er in het stembureau altijd een lijst ter inzage is. Ook is verwezen naar website provincie overijssel en indien mogelijk is ook de pdf kandidatenlijst van de site provincie overijssel toegemaïld. Aangezien er in meerdere Overijsselse gemeenten klachten over bezorging kandidatenlijst door TNTpost zijn geweest, heeft gemeente Zwolle / provincie Overijssel deze klachten verzameld. Almelo heeft direct na verkiezingen zelf heeft ook klacht ingediend bij TNTpost, maar nog geen reactie ontvangen.
- in overleg met TNT nieuwe kandidatenlijsten laten drukken door onze leverancier (hoewel TNT die ook wel wilde doen) en deze zijn twee dagen later bezorgd
- Gelet op de termijn van bekend worden (een dag voor de verkiezing), was herstel helaas niet meer mogelijk.
- kandidatenlijsten zijn nabezorgd
- Op aanvraag alsnog toegestuurd of af laten halen.
- Herstel is 1 dag voor de verkiezingen niet mogelijk gebleken.

Question 214: Welke maatregelen bent u van plan te nemen om in de toekomst te voorkomen dat dergelijke incidenten zich opnieuw voordoen? (Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan m.b.t. de bezorging van de kandidatenlijsten (b.v. fouten op de lijst, niet tijdig bezorgd, verkeerde lijst bezorgd?). ja)

- Goede afspraken maken met leveranciers van drukwerk en TNT.
- TNT op aanspreken
- Overleg met TNT over de verzending van de kandidatenlijsten.
- Afstemmen TNT
- geen
- Zie daar geen mogelijkheden!
- ligt buiten de scope
- geen
- Nog duidelijker contractvorming met TNT.
- n.v.t.
- We bezien of we de huis-aan-huis bezorging volgende keer weer aan TNT-post uitbesteden.
- Vraag kunt u beter aan de TNT stellen. Wij hebben tijdig en in voldoende mate de kandidatenlijsten aangeleverd. De TNT bezorgd ze niet goed.
- TNT hierover aanspreken via accountmanager
- goed afspreken met TNT
- De kiesraad komt misschien met een eerdere datum
- Overwogen wordt een andere bezorger in te schakelen.
- Dit zal afhankelijk worden gesteld van de uitkomsten uit het onderzoek van TNT Post. Het hoofdstembureau Zwolle heeft bij de gemeenten een enquête uitgezet om de problematiek inzichtelijk te maken.
- Betere afspraken maken met de postbezorger.
- Een andere bezorgorganisatie.
- Strikter vooraf communiceren.
- x
- bezorging wordt gedaan door TNT. Zij moeten de opdracht goed uitvoeren en hun personeel goed instrueren
- TNT er op wijzen dat ze extra alert moeten zijn bij verspreiding van de kandidatenlijsten. Het viel ons op dat TNT ook kandidatenlijsten verplicht moet bezorgen op niet woonadressen. Discussie gevoerd met TNT. TNT verwijst naar verplichting om alle post mbt overheidsverspreiding te bezorgen op alle panden. We vinden dit geen goede zaak, de kandidatenlijsten behoren alleen naar de kiezer toe te gaan. Dus naar woonadressen. Graag aandacht hiervoor voor volgende verkiezingen!!!
- Duidelijke afspraken met TNT.
- Ik denk dat het Ministerie aan zet is. Ik neem geen maatregelen. Het lijkt me goed dat er vanuit Biza contact wordt opgenomen met de directie van TNT.
- Nadrukkelijk dit aan de orde stellen bij TNT
-
- zie eerder vraag
- Geen. Waarschijnlijk waren de kandidatenlijsten ook in eerste instantie bezorgd, maar zijn ze door bewoners weggegooid.
- Op dit probleem hebben wij geen invloed gehad.
- Probleem zit bij bezorgdienst, die moeten beter opletten! Terugkoppeling heeft direct plaatsgehad.
- We hebben contact opgenomen met TNT. Deze heeft beloofd om in de toekomst (nog) zorgvuldiger hiermee om te gaan.
- De bezorger van de kandidatenlijsten te wijzen op het geven van voldoende/extra instructie aan de bezorgers.
- Mogelijk wordt voor een andere distributeur gekozen.

- zoals elk jaar in het overleg met TNT de nadruk er op te leggen dat dit niet weer voor mag komen
- Dat is lastig. We maken goede afspraken met TNT POst, maar als dan een medewerker verzuimd, dan is daar niet zo veel aan te doen. Had men eerder gereageerd, dan hadden we de lijsten nog een keer opnieuw kunnen laten bezorgen. Misschien dat bij een volgende verkiezing gewoon een steekproef gehouden moet worden op een aantal verschillende adressen in de gemeente Duiven.
- bij evaluatie verkiezingen worden klachten postbezorging meegenomen
- Zie antwoord stempassen.
- Goede afspraken met TNT Post maken.

Question 222: Welke? (Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan op de dag van de stemming? ja)

- kiezer wilde volmachtstem uitbrengen nadat hij zijn eigen stem al eerder op de dag had uitgebracht. Er ontstond discussie met de voorzitter van het betreffende stembureau dat volgens de kiezer niet duidelijk op de stempas staat vermeld dat beide stemmen gelijktijdig uitgebracht MOETEN worden.
- zie eerder, doordat kiezer 2 stempassen kreeg en daar ook bewust (twee maal mee een stem heeft uitgebracht.
- Een echtpaar heeft behoorlijk stennis gemaakt over het feit dat zij hun stempassen niet hadden ontvangen en dat zij op de dag van de stemming geen nieuwe stempas meer konden krijgen.
- een politieke groepering vond het nodig om op de dag van stemming op de plaatselijke markt en zonder vergunning te flyeren
- Een Twitter-bericht door één van de stemlokalen binnen Nijmegen, bevatte beïnvloedingstekst aan de kiezer. Het was welliswaar niet verricht door de stembureauleden zelf, maar door het personeel van het gebouw (Rafter) waarin ons stembureau zich bevond. Een ander leidde tot uitleg aan de pers (met name kranten). Een tweede klacht betrof het ontbreken van het ingediende bezwaar van een kiezer. Betroffen kiezer had een brief die hij aangehecht wilde aan het procesverbaal met het bezwaar, dat hij het niet eens is met het ontbreken van gordijntjes in de stemhokjes. Dit bezwaar had hij wel aangegeven, maar de brief is niet expliciet teruggevonden. Dit is door de kiezer geconstateerd en hij heeft hiertegen geprotesteerd. Omdat dit bezwaar niet als bezwaar is opgenomen in de openbare vergadering van het hoofdstembureau.

Question 223: Hoe heeft u de incidenten opgelost? (Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan op de dag van de stemming? ja)

- De voorzitter van het stembureau heeft op advies van mij de kiezer even apart genomen en nogmaals uitleg gegeven en daarnaast hem ook gewezen op de diverse publicaties die hieraan gewijd zijn (van gemeentewege en postbus 51).
- in PV vermeld, advies ingewonnen bij kiesraad, proces aangepast
- Telefonisch verschillende keren meegedeeld dat wij geen mogelijkheden hadden om het probleem op te lossen.
- Het gemeentelijke handhavingsteam (boa) is erop afgestuurd en heeft het flyeren doen stoppen
- Twitter-bericht: mondeling en schriftelijk uitgelegd aan pers dat het geen bericht was waarmee het stembureau te maken had. En de Rafter heeft aansluitend een excuses-tweet geplaatst. Voor zover mij bekend heeft het Centrale

Stembureau Arnhem het probleem opgelost met de kiezer over de gordijnen in het stemhokje.

Question 224: Welke maatregelen bent u voornemens te nemen om in de toekomst te voorkomen dat zich dergelijke incidenten voordoen? (Hebben zich in uw gemeente incidenten voorgedaan op de dag van de stemming? ja)

- geen maatregelen, ik zie dit als een incident.
- proces aangepast/uitgebreid
- Geen.
- de geldende regels op dit punt (nog) duidelijker publiceren in de plaatselijke courant en op de gemeentelijke website
- Bezwaren nog beter registreren en vermelden.